

LANDBRUKER'N

Hedmarken 2023

HAMAR

LØTEN

STANGE

Ringsaker
kommune

AGRI-SERVICE

Tilbyr landbrukstakst på din landbrukseiendom ved eierskifte, salg, skifte, lånefinansiering m.m.

Kontakt:

Bjørn Ludvig Mehlum
Stolvstadvegen 9
2360 Rudshøgda
Tlf: 99641154

E-mail: blm@agri-service.no
Hjemmeside: www.agri-service.no

Sertifisert landbrukstakstmann i :

NORSK
LANDBRUKSTAKST

UNGSKOOGLEIE ER ET LØNNSOMT TILTAK I SKOGEN DIN

Ungskogpleie gir skog med bedre tømmerkvalitet og større dimensjoner. Du får også en stødig og stabil framtidsskog. Har du råd til å la være?

Glommen
Mjøsen
Skog

Våre fagfolk kan skog. Vi jobber for skogeierne og deler vår kunnskap med glede. Ta kontakt for gratis befaring med en av våre skogbruksledere.

RINGSAKER:
Anders Flugsrud | 900 55 662
af@glommen-mjosen.no

FURNES:
Eivind Nordby | 476 03 609
eno@glommen-mjosen.no

LØTEN, VANG, HAMAR:
André Bråtesveen | 948 61 844
ahb@glommen-mjosen.no

STANGE:
Tosten Rolstad | 476 47 746
tr@glommen-mjosen.no

Landbruker'n – 2023, 21. årgang

Landbruker'n er et informasjonsblad for jord- og skogbruket på Hedmarken. Bladet utgis av Hedmarken landbrukskontor og landbrukskontoret i Ringsaker. Opplag 1550. Redaktør Andreas Karlsen og Bent Roger Hegg. Forsidebilde: Ringsakerlandskap. Foto: Bane Nor. Grafisk utforming: Flisa Trykkeri

Landbrukskontorene	3	Dobbeltspor Brumundal – Moelv	18
Har ordet	4	BaneNORs utbyggingsprosjekt Kleverud-Sorli-Åkersvika	19
Spredning av biokull – Et viktig klimatiltak du nå kan få tilskudd til!.....	5	Utvalgte kulturlandskap	19
Gjødslingsplan – Har du fått med alle detaljer	7	Den nasjonale Kulturlandskapsprisen 2022	20
Grøntproduksjon på Hedmarken – vekst og markedsmuligheter	8	Gårdskart – er din eiendom oppdatert?	20
Mjøsgrønt as –en lokal bærebjelke for grønnsaksdyrking på Hedmarken	9	Solceller – er tiden moden for deg?	21
Verdt å vite	9	Kantvegetasjon lans vassdrag	23
Nytt oksefjøs på Store Ree	10	Kantsoner i kulturlandskapet	23
Statistikk for organisert beitebruk	10	Ny norsk PEFC skogstandard	24
Grønn teknologi og presisjon – I teori og praksis	11	SMIL – tilskudd til hydrotekniske tiltak	25
Stor variasjon i hvordan norske griser har det	13	Endringer i miljøtilskudd (RMP) for miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel og biorest	26
Grønneierorganisering for effektiv felling av villsvin i Stange kommune	14	Investeringstilskudd - tradisjonelt landbruk 2023	28
Brukerundersøkelse	15	Tilskudd til drenering av jordbruksjord	28
Etablering av Bondens nettverk for Hamar, Løten og Stange	15	Tilskuddsmidler til skogkultur på Hedmarken i 2023	29
Jordvernstrategi	16	Kantsoner i skog	29
KULA – Kulturhistorisk landskap av nasjonal interesse i Hedmark	16	Tid for å sjekke plantefeltene i skogen	30
Innlandsmarkedet	17	Søknadsfrister 2023.....	31
Prosjekt for effektiv skadefelling av rovvilt på Hedmarken	17		

Ansatte på Hedmarken landbrukskontor; fv. Arild B. Wengersgaard, Kirsti Godager, Karl Owren, Hege G. Ottinsen, Bent Roger Hegg, Ane W. Lund, Jørn-R. Follum og Mari Hulleberg.

Ansatte på landbrukskontoret i Ringsaker; fv. Ole Fredrik Dæhli, Gerd Lodden Solberg, Hanne Østby Velure, Stein Inge Wien, Sigrun Sigurjonsdottir, Andreas Karlsen, Øyvind Håland og Finn Sønsteby.

Hedmarken landbrukskontor

Internettider: www.stange.kommune.no/landbruk

www.facebook.com/hedmarken.landbrukskontor

Postadresse: Hedmarken landbrukskontor, Postboks 214, 2336 Stange

Besøksadresse: Høyvangvegen 40, 2322 Ridabu

Epost: post@stange.kommune.no

Jørn-R. Follum – landbrukssjef

jrf@stange.kommune.no – 416 58 529

Ane W. Lund – rådgiver jordbruk

ane.wormdal.lund@stange.kommune.no – 404 49 514

Arild B. Wengersgaard – rådgiver jordbruk

abw@stange.kommune.no – 404 29 527

Bent Roger Hegg – rådgiver skogbruk

brh@stange.kommune.no – 404 48 146

Hege G. Ottinsen – rådgiver jordbruk

hege.ottinsen@stange.kommune.no – 404 35 918

Karl Owren – rådgiver skogbruk

karl.owren@stange.kommune.no – 404 03 564

Kirsti Godager – rådgiver jordbruk

kirsti.godager@stange.kommune.no – 457 37 715

Mari Hulleberg – rådgiver jordbruk

m.h@stange.kommune.no – 400 36 230

Ansatte Ringsaker landbrukskontor

E-post postmottak.landbruk@ringsaker.kommune.no

Hjemmeside: www.ringsaker.kommune.no/landbruk

Sentralbord: 400 22 045

Stein Inge Wien – landbrukssjef

siw@ringsaker.kommune.no – Tlf. 96 94 20 76

Ole Fredrik Dæhli – ass. landbrukssjef

ofd@ringsaker.kommune.no – Tlf. 96 94 20 71

Hanne Østby Velure – jordbruksrådgiver

hosv@ringsaker.kommune.no – Tlf. 96 94 20 75

Gerd Lodden Solberg – jordbruksrådgiver

gl@ringsaker.kommune.no – Tlf. 96 94 20 81

Andreas Karlsen – jordbruksrådgiver

kaa@ringsaker.kommune.no – Tlf. 95 84 51 40

Finn Sønsteby – skogbruksrådgiver

fs@ringsaker.kommune.no – Tlf. 96 94 20 74

Øyvind Håland – jordbruksrådgiver

oyha@ringsaker.kommune.no - Tlf. 96 94 20 72

Sigrun Sigurjonsdottir – rådgiver

sisi@ringsaker.kommune.no – Tlf. 96 94 20 80

Landbruksvikarordningen i Ringsaker

Andreas Karlsen – kontaktperson – Tlf. 958 45 140

Arnfinn Olsen – landbruksvikar – Tlf. 951 21 091

Arnfinn Olsen

Har ordet

Foto: Nora May Engseth

Sett ballen i mål!!

Av **TOR JACOB SOLBERG**

Leder Norsk Bonde og Småbrukarlag

Ballen ligger på straffemerket, og keeperen har mye å tenke på. Frykter vi å sette ballen i mål?

Den 11. april 2021 gikk fem bønder ut og krevde endring;

Vi er bønder. Vi er forvaltere i evighetsperspektiv. Vi er dine naboer. Vi er mennesker. Vi er mødre og fedre. Vi forvalter matjorda. Maten du og de du er glad i spiser hver dag lages av oss.

Vi kan ikke leve med en utvikling der det i raskt tempo forsvinner jord, bønder, flittige hender, bygder, og grobunn for fremtidig trygg norsk mat.

Aldri før har så få produsert så mye mat for det norske folk for å sitte igjen med så lite for å dekke arbeid, investeringer, risiko, og generasjoners innsats og slit.

Politikken er skakkjørt og virker ikke lenger. Det kan vi ikke akseptere.

Vi krever at den norske bonden skal ha en økonomi som gjør oss i stand til å produsere trygg norsk mat nå og i fremtiden. Slik er det ikke nå.

Over 300 ordførere skrev under eller ga sin støtte sammen med over 60 000 mennesker. Aldri før har næringen krevd en ny retning så tydelig. I valgkampen lovet Vedum at de skulle komme med en tidfestet plan for tetting av inntektsgap på rett tallgrunnlag. Hurdalsplattformen var også tydelig. SV som støtteparti er ingen brems. Jordbruksoppkjøret 2022 ble stort, men ikke nok til å bidra

til å redusere nedleggingen av mange bruk. Hva er det som mangler i norsk jordbrukspolitikk?

Norsk jordbrukspolitikk trenger hjelp. Systemene vi har i dag klarer ikke å utvikle matproduksjon i en retning forbruker eller vi i NBS ønsker. Vi mener vi må bli flere bønder. Vi må ha et mål om hvor mange daa jord vi skal ha i aktiv drift i Norge, og en tydelig opptrappingsplan som tar hånd om tollvern, produksjonsregulering, struktur og inntekt, med økt selvforsyning og matsikkerhet som resultat. Når enkelte fylker har 40% braklagt jord i kombinasjon med at Norge er av landene i Europa som har lavest selvforsyning, kan man ikke si at vi har jordbruk i hele landet. Vi har rester av jordbruk i hele landet. Det er skremmende å se hvor store forskjellene i lønnsomhet har blitt mellom bønder i ulike produksjoner. Det er for enkelt å skylde på markedet alene. Det er en del av en villet politikk der matproduksjon i stadig større grad fjerner seg fra formålet og de naturlige forutsetningene.

Vi vil kjempe for levende bygder, med bønder som har tid og mulighet til å gjøre jobben skikkelig. Vi må aldri akseptere at vi skal ha rammevilkår som ikke gjenspeiler virkeligheten i næringen. Matprodusenter må få mulighet til sosialt liv, sosial sikkerhet og samfunns-goder på linje med gjennomsnittet. Det kan ikke være for mye å be om.

Norge blir nå stadig litt etter litt en aktiv del av krigen i Europa. Det er naivt å tro at den ikke vil kunne spre seg. Ikke nødvendigvis med kanoner og soldater, men med sabotasje og usikkerhet. Hybrid krigføring er en

taktikk som er både gammel og mye brukt. Det å sette press på en motstander kan være like effektivt som våpen. I Norge har vi i liten grad blitt satt på slike prøver, og vi får tro at vi er godt forberedt på det som kan komme. Når vi hver vår snakker om «aldri mer 9. april» er det bare tomme ord, eller har det innhold?

Som verdens rikeste land har vi en moralsk plikt til å lage mest og best mulig mat til egen befolkning. I Berlin i slutten av januar var det store demonstrasjoner under slagordet «Bra mat til alle». Det kan høres selvfølgelig ut, men det er det ikke. Vi bør ta samfunnsdebatten om konsekvensen av dårlig mat og hva det betyr for folkehelse, dyr, miljø og bønder. Skal vi lykkes i den debatten må vi tørre å åpne døra slik at folk får si hva slags mat de ønsker i fremtiden. Hvis de ønsker kvalitet skal vi fortsette å lage det, hvis vilkårene og forståelsen fra samfunnet er tilstede. Hvis de ønsker dårlig og billig mat tror jeg mange norske bønder vil si takk, men nei takk. Vi ønsker ikke et slikt jordbruk. Ingen har bedt oss om å bruke minst antibiotika i verden. Vi har forstått det selv, og stått opp for det. På samme måte kan vår kamp inspirere bønder og politikere i andre land om hva som er mulig. Men da må vi tørre å bli gode selv. Vi må tørre å sette ballen i mål og stå samlet om de helt grunnleggende verdier og mål for en velfungerende matpolitikk.

Gryttenrapporten slår fast at den norske bonde i median tjener 212 000 pr årsverk. Det skal dekke arbeid og kapital for 1845 timer. Regjeringen har sagt vi skal jamstilles på rett tallgrunnlag. Ballen ligger på straffemerket. I år må ballen i mål!

Foto: Andreas Karlsen

Spredning av biokull

– Et viktig klimatiltak du nå kan få tilskudd til!

Av ØYVIND HÅLAND
Ringsaker landbrukskontor

Høringsfristen for regionalt miljøprogram for jordbruket i Innlandet 2023-2026 og forskrift om regionale miljøtilskudd i jordbruket, Innlandet, er nå passert. Blir det som foreslått, vil tiltaket «spredning av biokull» tatt inn i RMP-ordningen for Innlandet fra 2023. Dette er et tiltak hvor det gis tilskudd til å spre biokull i åpen åker. Biokullet skal moldes ned etter spredning. Biokull som er tilsatt for vil også være tilskuddsberettiget der gjødsla spres og moldes ned. Det vil bli gitt tilskudd per kg biokull som er spredd. Tilskuddssatsen er ikke satt på nåværende tidspunkt.

Hva er biokull?

Så hva er biokull, og hvorfor ønsker man å gi tilskudd til å molde dette ned på jordbruksarealer? NIBIO forklarer biokull på denne måten:

Biokull er et materiale som likner trekull, og som kan brukes for å øke karboninnholdet i jord og som jordforbedringsmiddel. Biokull lages i en prosess som kalles pyrolyse som innebærer oppvarming av biomasse ved høy temperatur under begrenset tilgang på oksygen. Under pyrolyse gjennomgår karbonet i biomassen endringer på molekylært nivå, noe som fører til at biokull blir svært motstandsdyktig mot biologisk nedbrytning. I praksis betyr det at hvis man lager biokull og pløyer det ned i jorda, kan det bli liggende der i flere hundre år. (Kilde: NIBIO)

Jorda som karbonlager

Landbrukets klimaplan for perioden 2021-2030 har åtte satsingsområder for hvordan jordbruket skal nå klimamålene som er satt.

Karbonlagring i jord med biokull

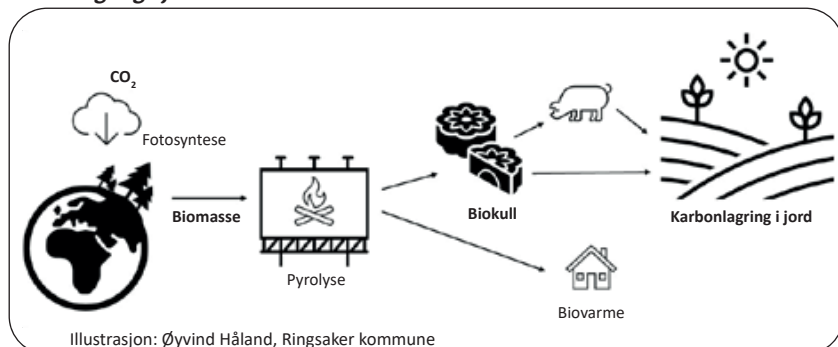

Foto: OBIO AS

Spredning av biokull med tørrgjødselvogn.

Ett av disse satsingsområdene er «jorda som karbonlager». Her inngår bruk av fangvekster, biokull og beiting som tiltak som skal være med på å øke karbonlagringen i jorda.

Ved produksjon av 1 tonn biokull bindes opptil 3 tonn CO₂ ekvivalenter (NIBIO, 2019). Dette er med andre ord en sikker metode for karbonlagring i jord, når man molder biokullet ned. Ved å gi RMP-tilskudd til nedmolding av biokull, ønsker Statsforvalteren i Innlandet å bidra til at dette blir gjort i større omfang enn i dag. Per dags dato får man ikke godskrevet spredning og nedmolding av biokull i klimakalkulatoren. Det jobbes med dette blant annet i prosjektet «Bedre utnyttelse av regionale gjødselressuser» fase 2, hvor kommunene på Hedmarken, med flere, er deltakende.

Bruken av biokull er fortsatt relativt ny i Norge. Det finnes mye internasjonal forskning på biokull, og det finnes også norsk for-

skning på biokull og bruken av dette i jord. NIBIO som forsker på biokull har god kjennskap til biokullet og dets egenskaper. Biokull i jord øker blant annet mengden karbon i jorda, tilfører jorda porøsitet, øker pH og kan potensielt bidra til å øke jordas evne til å holde på næringsstoffer (Kilde: Erik Joner, NIBIO).

På skinnere jord, som for eksempel sandjord, vil biokullet også kunne bidra til bedre vannlagringsevne. Dette vil gjøre jorda mindre tørkeutsatt.

Basert på tilgjengelig råstoff (fra skog, halm og hestemøkk) har NIBIO estimert potensialet for karbonlagring i landbruksjord i Norge til 0,9 millioner tonn CO₂ ekvivalenter per år. Dette potensialet forutsetter 50% utnyttelse av tilgjengelig råstoff. For å sette dette i perspektiv vil karbonbinding i biokull kunne binde karbon tilsvarende utslipp fra ca. 3,8 millioner flyturer tur/retur Oslo-London (per person). (Kilde: Norsk Biokullnettverk).

Biokull - Ulike kvaliteter

Biokull fremstilles ved pyrolyse av biomasse. Man kan i teorien fremstille biokull av alt biologisk materiale, men det er viktig å vite at man ved pyrolyse av urene råstoffer vil kunne få et biokull som inneholder tungmetaller.

Biokull for salg klassifiseres ut ifra et eget klassifiseringssystem; European Biochar Certificate, hvor renheten til biokullet er avgjørende faktor for hvilken klasse biokullet havner i. Biokull til nedmolding i jord må være rent, slik at man unngår forurensing av jorda. Ved spredning av biokull som er kommersielt fremstilt må dette være EBC-merket for å få RMP-tilskudd. Ta kontakt med produsenten av biokullet for å få detaljer om kvalitet på deres vare.

Klimakreditter

Ved omsetning av biokull opereres det med «klimakreditter». Én klimakreditt tilsvarer ett tonn CO₂e (CO₂-ekvivalenter) som har blitt redusert, unngått eller fanget. Etter utført tiltak dokumenteres og verifiseres dette av en tredjepart, og registreres i et register. Klimakredittene kan deretter kjøpes av foretak som ønsker å kompensere for sine utslipp. (Kilde: pwc.no)

Når biokull omsettes kan kjøper velge å kjøpe biokull med eller uten klimakreditter. Kjøper man uten klimakreditter vil man kunne få biokullet til en redusert pris, men man mister da muligheten til å kunne knytte karbonlagringen som skjer ved produksjon av biokull, til oppnåelsen av jordbrukets klimamål.

Ut ifra de signalene landbrukskontoret har fått fra Statsforvalteren i Innlandet, påvirker foreløpig ikke dette om man er tilskuddsberettiget etter RMP-ordningen.

Spredning av biokull

Spredning av biokull kan gjøres på ulike måter, avhengig av partikkelstørrelse på biokullet, hvor stor mengde som skal spres og hvilke redskap man har tilgjengelig. Det er gjort ulike praktiske forsøk på spredning av biokull maskinelt, blant annet i prosjektet «Utvikling av ny regional gjødsel»». Her ble det spredd biokull både med tørrgjødselvogn og med tankvogn.

Spredning med tankvogn ble gjort ved å blande biokull inn i grisemøkk. Dette ble gjort dagen før spredning. Blandingen ble godt omrørt før lasting og grisemøkk og biokullet gikk fint igjennom gjødselutstyret.

Spredning av biokull med tørrgjødselvogn viste seg også å fungere godt. Her er det viktig å tilsette vann i biokullet for å unngå støv. Det ble på forhånd av spredforsøket tilsatt ca. 15% vann i biokullet hos leverandøren. Biokullet ble fint fordelt i hele spredebildet.

OBIO AS, som har sin fabrikk på Rudshøgda, beskriver på sine nettsider at man kan blande 1-2 m³ biokull per 100m³ blautgjødsel. Skal

Smågris.

man spre biokull uten å tilsette det i blautgjødsel kan dette gjøres med kalkvogn eller tørrgjødselspreder. Et tredje alternativ er å blande biokull inn i kompost før spredning (Kilde: Obio.no).

Det finnes ingen fasit på hvordan man sprer biokull best mulig. Her gjelder det å gjøre seg egne erfaringer om hva som fungerer best med det utstyret en har tilgjengelig på gården. Det arbeides hos OBIO AS med å tilby biokullet i fraksjoner som kan spres med kunstgjødselspreder, men dette er ikke tilgjengelig for salg enda.

Biokull i fôr

RMP-tiltaket som er foreslått innført i Innlandet, åpner for at man kan tilsette biokullet i fôr til husdyr, og fortsatt være tilskuddsberettiget der gjødsla spres i åpen åker etterpå. Det er gjort praktisk utprøving av biokull i fjøs i Norge som blant annet viser positive effekter ved bruk av biokull til tilskuddsfôr til smågris og slaktegris, men også til andre dyreslag. Norgesfôr var en av deltakerne i prosjektet og skriver følgende på sine nettsider:

Forsøk med biokull til smågris viser at smågrisene får økt foropptak, høyere vekt ved salg, redusert forekomst av avvenningsdiaré og lavere dødelighet i smågrisperioden. Til smågris hvor det er utfordringer med diaré anbefaler vi tildeling av biokull i bingen fra noen dager før avvenning til rundt 10 etter avvenning.

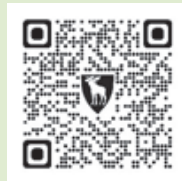
Forsøk med biokull til slaktegris har vist høyere tilvekst og lavere fôrforbruk når grisene har fått biokull i hele slaktegrisperioden. Og feltforsøk viser at biokull som

rote- og aktivitetsmateriale kan være et positivt bidrag til slaktegris hvor det er utfordringer med halebiting. (Kilde: Norgesfôr, 2023).

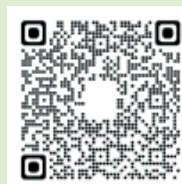
Noen må begynne!

Biokull er uten tvil en kilde til lagring av karbon i jord som kommer til å bli enda mer viktig som klimatiltak i tida fremover. Effekten som jordforbedringsmiddel og fôrtilskudd hos husdyr er bonuser som vi i landbruket kan dra nytte av. Det er viktig at noen går foran og leder an i bruken av biokull i stor skala. Dette er et ansvar landbruket må ta i kampen mot klimaendringene. I følge den nye rapporten fra FNs klimapanel (IPCC) må det handles nå!

Ønsker du lese mer om biokull?
Begynn med å ta en kikk på dette:

Biokullportalen

Biokull er et effektivt klimatiltak i landbruket (NIBIO)

Gjødslingsplan - Har du fått med alle detaljer?

Gjødslingsplanlegging har som formål å gi grunnlag for kvalitetsmessig god avling, begrense avrenning til vassdrag og tap til luft av næringsstoffer fra jordbruksarealer. Gjødslingsplanlegging skal sikre en ressursmessig riktig utnytting av næringsstoffer i jordsmonnet og fra mineralgjødsel, husdyrgjødsel, slam og annen organisk og uorganisk gjødsel.

Sjekkliste:

- Gjødslingsplanen er utarbeidet **før** vekstsesongen.
- Alt areal** foretaket disponerer er med i gjødslingsplanen, også leid areal.
- Det er jordprøver på alle arealer, og jordprøvene er **maksimalt 8 år gamle**. (Ikke på ugjøddelede innmarksbeiter).
- Husdyrgjødsel, slam eller annen organisk gjødsel som foretaket disponerer er fordelt på jordbruksarealet i henhold til foretakets spredeareal og slamplan. **Husk! Det er maksimalt tillatt 17 kg Total-N/daa.**
- Det foreligger en **kartskisse over alle skifter**, med oppgitt målestokk, som tydelig viser skifteinndelingen for det aktuelle året.

Planen skal settes opp skiftevis, og følgende opplysninger skal oppgis for hvert enkelt skifte:

- Jordbruksareal i dekar.
- Jordart og jordanalyser for pH, fosfor, kalium og moldinnhold.
- Fôgrøde.
- Årets vekst.
- Forventa avlingsnivå pr. dekar.
- Årets gjødslingsbehov for nitrogen, fosfor og kalium pr. dekar.
- Husdyrgjødsel, slam og annen organisk gjødsel: Type, mengde per dekar og antatt spredetidspunkt.
- Mineralgjødsel: Type, mengde per dekar og antatt spredetidspunkt.

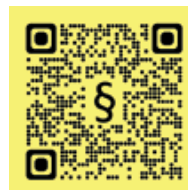
OBS! HAR DU FÅTT NOEN ANDRE TIL Å LAGE GJØDSLINGSPLANEN, ER DET FORTSATT FORETAKET DITT SOM ER ANSVARLIG FOR AT DEN ER I HENHOLD TIL REGELVERKET.

Egne notater:

Gjødslingsbehovet skal avpasses etter følgende kriterier:

- Jordprøveresultater for fosfor, kalium og moldinnhold
- Vekst og gjødslingsnormer for distriktet
- Avlingsnivå ut i fra egne dokumenter eller anslåtte erfaringer for hvert enkelt skifte
- Fôgrøde
- Såtidspunkt

Dersom vekstforholda avviker fra de forutsetningene som var når gjødslingsplanen ble laget, skal gjødslingsplanen justeres i samsvar med behovet.

**Forskrift om
gjødslingsplanlegging**

Grøntproduksjon på Hedmarken – vekst og markedsmuligheter

Av **GUNN JORUNN SØRUM**
Gartnerhallen

Hedmarken står allerede i dag for et vesentlig bidrag til norsk produksjon av frukt, bær, grønnsaker og poteter, og alle trender tyder på økt forbruk av nettopp disse produktene framover. Lykkes vi med å sikre vekst i markedet er potensialet for økt produksjon stort.

De fire kommunene Ringsaker, Hamar, Stange og Løten rommer nesten 6 prosent av det norske potet- og grønnsaksarealet og hele 7 prosent av det totale norske bærarealet. I tillegg finner vi også noe produksjon av frukt, økologiske grønntvarer og veksthuskulturer.

Med det gode jordsmonnet langs Mjøsa og det gunstige innlandsklimaet, ligger det fra naturen sin side godt til rette for grøntproduksjon på Hedmarken – og også for økt produksjon sammenlignet med dagens nivå. Rekruttering av nye produsenter er imidlertid et krevende spørsmål for den norske grøntnæringa.

Grøntprodusenter henter over 90 prosent av inntektene sine fra markedet. Samtidig har ikke næringa politiske virkemidler for markedsregulering, slik vi finner i andre deler av jordbruket. Markedsbalanse er avgjørende viktig for produsentøkonomien, og en økning i produksjonen må derfor være tilpasset etterspørselen og markedets behov.

Overproduksjon i en markedsbasert næring som grøntsektoren vil være helt ødeleggende for produsentenes økonomi.

Balanse i grøntmarkedet er en krevende øvelse

Det er en krevende øvelse å oppnå balanse i et marked med varierende importpriser og -volumer, der produksjonen bygger på biologisk produksjon, og både avlingsnivå og forbruksmønstre preges av vær og vind. Produksjonen består av en rekke ulike kulturer med ulike egenskaper. Eksempelvis har enkelte produkter, som bær og salater, kort holdbarhet, mens andre produkter, som potet og gulrot, har god lagringsevne.

Arbeidet med å balansere markedet i grøntsektoren er basert på tett dialog mellom Gartnerhallen og kundene våre. Hvert år innhenter Gartnerhallen produksjonsønsker fra hver enkelt av våre produsenter. Vi sammenholder dette med innsikt i markedets behov, gjennom å innhente tall fra våre kunder for neste års forventede forbruk. Dette danner grunnlaget for Gartnerhallens tildeling av ukentlige produksjonsplaner til hver enkelt av våre produsenter.

I tillegg jobber aktørene i markedet fra Gartnerhallen til BAMA, og videre til dagligvarekjedene ut til den enkelte butikk, i et finmasket og tett integrert samarbeid for å håndtere markedet hver dag året rundt. Slik sikres avsetning av produserte volumer, og uttak av anbefalte priser.

Økt forbruk må dekkes av norsk produksjon

For Gartnerhallen er det et klart mål at økt forbruk av frukt og grønt blir dekket av norsk produksjon i størst mulig grad. Vi vet at forbrukerne i stadig økende grad foretrekker å spise norsk og kortreist mat, og at myndighetene anbefaler oss å spise mer grønt. Gartnerhallen jobber målbevisst for at våre produsenter skal forsyne markedet med våre varer, framfor import.

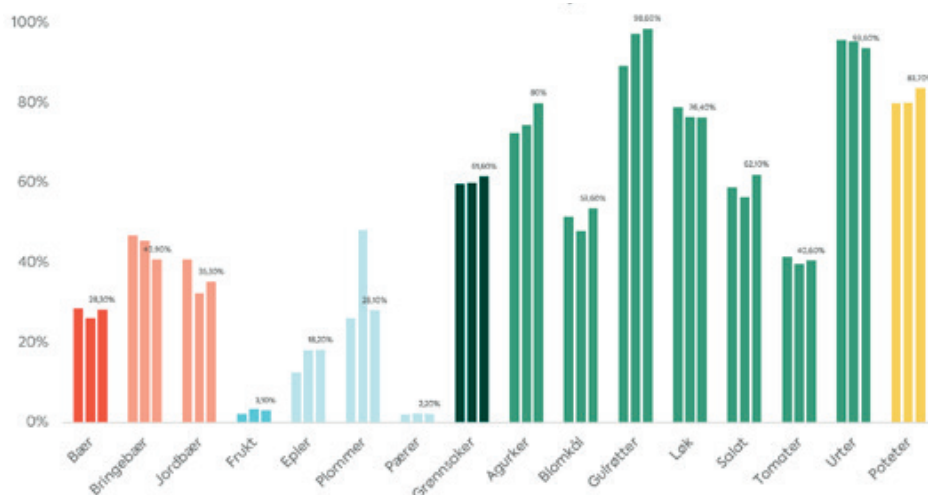
I tillegg til å samarbeide aktivt i hele verdikjeden med mål om økt norskandel, gjennomfører Gartnerhallen kampanjer i egen regi og i samarbeid med andre aktører for å synliggjøre og bygge kunnskap om norske råvarer. Vi skal være en pådriver for kvalitetsdifferensiering, merkevarebygging og innovasjon som bidrar til å styrke preferansen for og forbruket av norsk frukt og grønt.

Vi jobber også aktivt inn mot myndighetene for å styrke norskandelen i offentlige innkjøp. Norskandelen på frukt og grønt i offentlige innkjøp er i dag anslått å være på om lag 20 prosent, som ligger vesentlig under norskandelen i dagligvare. Tydeligere politiske føringer som utnytter handlingsrommet i regelverket for offentlige innkjøp, kan derfor bidra til en vesentlig høyere norskandel og økt etterspørsel, med positive følger for produksjonen. Her har vi sett flere positive initiativ de siste årene, også blant enkelte kommuner på Hedmarken, som samlet sett kan ha stor betydning for framtidig produksjon og verdiskaping i grøntnæringa.

Det er potensial for økt norskandel, i tråd med politiske målsettinger om styrket selvforsyningsgrad, på de fleste grøntprodukter vi kan produsere i Norge. Selv om det på nåværende tidspunkt er produksjonsdekning i Gartnerhallens system, har vi stor tro på økt produksjon i framtiden – forutsatt at vi lykkes med å skape vekst i markedet for norsk frukt og grønt.

Spesielt på frukt, bær og frilandgrønnsaker er det et betydelig utnyttet potensial, hvor jordbruket på Hedmarken definitivt kan bli en sentral bidragsyter i framtida.

Norskandeler i Gartnerhallens verdikjede 2020 - 2022

Mjøsgrønt as – en lokal bærebjelke for grønnsaksdyrking på Hedmarken

Foto: Jørn R. Follum

Av **JØRN-R. FOLLUM**
Hedmarken landbrukskontor

Landbruker'n treffer daglig leder i Mjøsgrønt Tore Reitan en vårlig februar dag i det nyetablerte pakkeriet på Ljøstadvæltet på Stange. Flytting av pakkeriet fra Silovegen i Stangebyen ble ferdigstilt i fjor høst. De 35 fast ansatte har nå fått topp moderne lokaler på snaut 6000 m². Det pakkes i dag 4000 tonn gulrot og 7000 tonn løk i året, men flyttingen har gitt et potensiale

for økt kapasitet. I dag kommer 90 % av grønnsakene fra Mjøsregionen.

Pakkeriet eies av Bama med 50 % og en produsentgruppe med 50 %. Denne eierstrukturen synes daglig leder er gunstig og at den bygger bro mellom to ytterpunkter i verdikjeden. Dette kan gi et bredt område for utviklingsområder i kjeden mellom produsent, lagring, transport, pakking og salg til forbruker.

Tore Reitan ønsker å ha fokus på råvareutnyttelse og produktutvikling. Bedre sortering av ulike kvaliteter gir produkter med ulike bruksområder. Ulike pakninger vil også gi forbrukerne flere valg. Det er også viktig å levere stabil, høy kvalitet gjennom hele året. Dette betyr blant annet at den høye kvaliteten på råstoffet må bli bevart gjennom lagringen.

For å kunne sikre god lagring og holde kostnadene så låge som mulig, planlegger eierprodusentene å sette opp et felles lager på nabotomta på Ljøstadvæltet. Dette vil også kunne optimalisere inntransporten av råstoff til pakkeriet.

Mjøsgrønt ønsker å ta sin del av samfunnsansvaret ved å kunne utnytte et råstoff av høy

kvalitet på en bedre måte. De ønsker også å bidra til at befolkningen velger sunne alternativer i sitt matkonsum, og dermed øke forbruket. Økt forbruk vil igjen øke etterspørselen på råvarene. Dette bør skape vekstmuligheter lokalt for etablerte grønnsaksprodusenter og et potensial for nye produsenter.

Tore Reitan er opptatt av bærekraft i hele verdikjeden. Her er også transport av råstoff, avfall og ferdige produkter et fokusområde. Her vil det være mye å hente på å redusere unødige transportavstander. Tore Reitan ønsker blant annet å undersøke nærmere muligheten for å utnytte all jorda som i særlig grad kommer inn med gulrøttene. Over året får pakkeriet inn nærmere 1000 tonn jord. I dag er dette et avfall som koster transport og deponering. Om dette kan utvikles til et eget produkt eller på en måte returneres til de lokale produsentene, vil dette være et godt bidrag i sirkulærøkonomien.

Marginene i å pakke gulrot og løk er små. Det bedriftsøkonomiske resultatet er også en del av en bærekraftig produksjon. Derfor er det viktig med optimal råstoffutnyttelse, redusert avfallshåndtering og produktutvikling på et bredt spekter, avslutter daglig leder Tore Reitan.

Verdt å vite...

Bondens nettverk i Ringsaker

Bondens nettverk i Ringsaker er nå en del av landbrukskontorets ordinære drift. Vi er her for bonden, og det skal alltid være hjelp å få.

Kontaktpersoner: Landbrukskontoret v/Stein Inge Wien, tlf 480 92 874
Veterinærvakta v/Syver Kyllingstad, tlf 480 98 770
Psykisk helse, kommunen (8-15.30) tlf 62 33 52 20.
For øyeblikkelig hjelp: Brann 110, Politi 112, Sykehus 113, Legevakt 116117.

Vår infomasjonsplakat er sendt ut igjen til alle som søker produksjonstilskudd i Ringsaker før påske.

Varsel ved vilt påkjørsler

Ved vilt påkjørsler ring **Politiet 02800**. Du kan også ringe nødtelefonen 112. Har du kjennskap til den lokale fallviltordningen og deres mannskaper kan disse også kontaktes direkte.

Ansvarlig for dødt vilt ellers i veibanen eller på veikanten i Ringsaker, er NCC Roads A/S, som kan nås på tlf. 175 eller mobil 982 65 702. I Hamar, Stange og Løten er det Kolo Veidekke, tlf. 924 86 539.

Nytt fra Mattilsynet

Bekymringsmelding og andre meldinger kan sendes via Mattilsynets hjemmeside www.mattilsynet.no, eller til postmottak@mattilsynet.no. Ønsker du å snakke med en ansatt i Mattilsynet, kan du ringe telefon til nr. 22 40 00 00.

Rovvilt – varslingstelefon (SNO)

Rovviltkontakt SNO - Ringsaker: Olaf Tørudbakken, tlf. 950 31 065
Rovviltkontakt SNO - Hamar, Løten, Stange: Rune Bjørnstad, tlf. 908 35 709

Gjennom hele året skal spor og synsobservasjoner av fredet rovvilt umiddelbart meldes rovviltkontaktene i regionen. Dette er viktig i forbindelse med bestandskartlegging av rovvilt. En god kartlegging av bestanden er avgjørende i forbindelse med tildeling av kvoter ved bl.a. lisensfelling. Dersom du ikke får kontakt med rovviltkontakten i din kommune, prøv nabokommunen eller landbrukskontoret.

Telefonnummer veterinærvakt

Hamar, Løten, Stange	62 56 24 30
Ringsaker nord	480 98 770
Ringsaker sør	62 35 90 05 / 995 31 466

Nytt oksefjøs på Store Ree

Illustrasjon: BRI Landbruksbygg

Av **SIMON TOBIAS KVASNES REISVAAG**
GENO

På Store Ree i Stange er Geno godt i gang med bygging av nytt oksefjøs. Det nye fjøset skal sikre enda bedre dyrevelferd ved at oksene skal få stå i enkeltbinger, dette vil resultere i bedre sædkvalitet og økt utbytte fra produksjonen.

Geno har de siste 5 årene satset stort på kjønnsseparert sæd, en produksjonsform som krever god sædkvalitet for å lykkes. Videre strategi er å øke eksport av NRF sæd betraktelig og nytt fjøs er en forutsetning for å oppnå målene.

HMS er et annet viktig aspekt, nytt fjøs fører til redusert arbeidsbelastning og en mer effektiv hverdag for de ansatte. Fjøset blir isolert for å redusere energiforbruket om vinteren, i tillegg er Geno i prosess for å få solceller montert på fjøstak.

Geno har inngått en totalentreprise med BRI Landbruksbygg som skal stå for bygging av

fjøs på 4200 kvm. I dette er det også planlagt et visningsrom for besøkende med god innsikt i fjøset og i eget rom hvor okser kan presenteres. Fjøset skal stå ferdig i november 2023.

Satsing på fornybar energi og bærekraft

Geno satser i disse dager på fornybar energi. Vi investerer i energibrønner for å varme opp driftsbygningen på Store Ree. Snart er anlegget med 12 energibrønner for å varme opp driftsbygningen klar. I den bygningen har Geno laboratorier, logistikkavdeling og administrasjon.

Videre er Geno i gang med å satse på solenergi både på Store Ree og på Øyer.

Energibrønner og solenergi er for Geno to store og viktige satsinger i vårt bærekraftarbeid.

Aktiv drift av landbrukseiendommen

Gården Store Ree består av 670 daa dyrket mark og ca. 2700 daa skog. Her dyrker vi føret som vi bruker til dyrene som står på Store Ree. Vi har ca. 110 kviger og ca. 100 okser på Store Ree i dag. Med økt eksport

aktivitet og nytt fjøs vil vi ha plass til 145 okser. Føret til disse dyrene dyrker vi på Store Ree, og vi har tett dialog med NLR mht. faglig rådgivning. I 2023 vil vi bla prioritere å kalke en del areal for å øke pH-en i jorda.

Skogeiendommen er en viktig ressurs for Geno. Nå som det er gode priser har vi som så mange andre aktive skogeiere benyttet anledningen til å øke avvirkningen. Økt avvirkning medfører også mer aktivitet på planting, ungskogpleie og vegvedlikehold i årene som kommer. Vi kommer også til ha noe aktivitet i skogen neste vinter, med hovedfokus på tynning.

Mange kjenner Ree-marka som et fint turområde. Vi har lagt opp til et godt samarbeid med naboer og Turistforeningen mht. merking av turstier. Turstiene er så langt det har latt seg gjøre hensyntatt i skogsdriften som er utført av Glommen-Mjøsen skog. De stedene der det har blitt kjørespor etter hogsten, vil det bli pyntet opp til sommeren. Geno er likevel godt fornøyd med at entreprenørene har vært dyktige, og i stor grad hensyntatt turstiene.

Statistikk for organisert beitebruk

Av **OLE FREDRIK DÆHLI**
Ringsaker landbrukskontor

Av **KIRSTI GODAGER**
Hedmarken landbrukskontor

Tallene er hentet fra organisert beitebruk ved søknad om tilskudd til drift av beitelag. Tilskuddet utmåles ut fra antall dyr sluppet på utmarksbeite.

Beitelag	Dyreslag	Medlemmer	Sluppet	Tapt	Tapsprosent
Romedal og Stange Almanning	Sau og lam	12	1.852	214	11,6
	Storfe	17	768	1	0,1
Løten og Vang Almanning	Sau og storfe	27	4.657	253	5,4
	Storfe	17	881	2	0,2
Ringsaker	Sau og lam	81	15.062	811	5,4
	Storfe	56	1.822	9	0,5
	Hest	6	23		

Grønn teknologi og presisjon – I teori og praksis

Foto: Øyvind Håland

Lars Magne Masett viser hvordan man kan sammenligne to år og få ut gjødslingskart i Atfarm.

Av **KIRSTI GODAGER**
Hedmarken landbrukskontor
Av **ØYVIND HÅLAND**
Ringsaker landbrukskontor

Fagskolen i Innlandet har i 2023 startet opp et helt nytt studium innenfor grønn teknologi og presisjon i jordbruket. Lars Magne Masett er lærer og utvikler av studiet. Ved siden av Fagskolen er han gårdbruker med stor interesse for agronomi, teknologi og utvikling. Sammen med Anne-Marte Masett driver de Hemstad Østre gård i Stange med ammeku og korn. De driver ca. 600 dekar jord hvor de dyrker både gras og korn.

Vi har tatt turen til Hemstad Østre for en prat med Lars Magne om Fagskolen sitt nye studie og om presisjonsjordbruk i praksis.

Fagskolens nye opplæringstilbud

Fagskolens nye utdanningstilbud **Grønn teknologi og presisjon** er et årsstudium som gir personer innenfor landbruket en mulighet til å forstå teknologi og å forstå hvilken teknologi en trenger for sin egen gårdsdrift. Studiet gir en innføring i håndtering av teknologien som finnes i dag, samt en kompetanse for å møte teknologi som kommer i framtida. Undervisningen på studiet foregår gjennom både fysiske og nettbaserte samlinger, oppgavejobbing og videopresentasjoner for hvert tema.

Fagskolen er en praktisk høyskole som gir studiepoeng, dermed er realkompetanse grunnlag som opptak til studiet. Det vil si at du har en relevant yrkesutdanning eller at du har tilstrekkelig relevant praksis tilknyttet landbruket. Dette grunnleggende studiet er for de som vil utvikle kunnskap til sin praktiske hverdag, sier Lars Magne. Studiet passer for de som skal bli eller er gårdbrukere, rådgivere innen landbruk, selgere og verkstedpersonell av presisjonsutstyr, entreprenører, etc.

I februar i år startet studiet opp, med 17 teknologi-interesserte studenter. Studentene kommer fra ulike bakgrunner innenfor landbruk, noe som gir gode diskusjoner fra ulike kunnskapsnivåer. Dette har en høy nytteverdi på samlingene. Disse er lagt opp etter en fast mal hvor temaet presenteres først, så får studentene diskutere i mindre grupper og til slutt er det en felles gjennomgang av diskusjonene. Denne måten å jobbe på har fått frem mye forskjellig kunnskap, sier Lars Magne.

Siden det er første gang utdanningen Grønn teknologi og presisjon gjennomføres, ser man underveis i undervisningen hvordan man kan utvikle dette studiet videre. Lars Magne erfarer at de kanskje må vri utdanninga noe mer mot entreprenører framover. Her ser de på ulike moduler innenfor studiet, slik at de kan treffe bedre på de ulike bakgrunnene fra landbruket. Ellers utvikler Fagskolen flere studier innenfor landbruk, og det er blant an-

Du kan lese mer om studiet Grønn teknologi og presisjon på Fagskolen sine nettsider.

net et ønske om å utvikle et lignende studium for dyreproduksjon. Det arbeides også med utvikling av et studium innenfor skog med fokus på teknikk.

Lars Magne mener det er viktig å bygge opp en teknisk forståelse i landbruket. Desto flere som har denne kunnskapen jo sterkere står vi i forhold til å påvirke utviklerne av verktøyene. Utviklerne ønsker tilbakemeldinger for å kunne utvikle de verktøyene landbruket trenger.

Presisjonsjordbruk i egen gårdsdrift

I egen gårdsdrift bruker Lars Magne satellittbilder aktivt for å få en oversikt over åkrene. Satellittbildene er bilder tatt av Sentinel-2 satellittene som passerer over gården omtrent hver femte dag. Tilgangen til disse bildene får han blant annet igjennom programmene Atfarm og Cropsat. Disse programmene hjelper til med å tolke satellittbildene. I tillegg til satellittbildene bruker han en N-tester som måler nitrogenbehovet i plantene. Disse verktøyene kombinert med jordanalyser fra åkrene, en agronomisk vurdering av hvordan åkeren ser ut og en gjødselspredner med mulighet for seksjonsstyring, gjør det mulig for han å gjødsle med variabel tildeling av mineralgjødsel. Dette gir en aktiv gjødsling av det faktiske gjødslingsbehovet til plantene.

Seksjonsstyring er en teknisk innretning på noen landbruksredskap, hvor man kan styre seksjoner på redskapen uavhengig av hverandre og på denne måten mate ut ulik mengde seksjonsvis fordelt i maskinens arbeidsbredde. F.eks. gjødsel, såfrø eller sprøytemiddel.

Variabel tildeling betyr at man f.eks. ved hjelp av GPS-signaler, tildelingsfiler og seksjonsstyring tildeler ulike gjødselmengder på åkeren automatisk ut ifra forhåndsbestemte parametre.

Foto: Lars Magne Mauseth

N-Tester i bruk på åkeren.

Ved å bruke disse verktøyene kan jeg gjødsle etter plantas behov og dette fører til at vi bruker mindre gjødsel og bruker den mer riktig. Ikke glem å være agronom, sier Lars Magne! Det er svært viktig at man kombinerer bruken av presisjonsverktøyene med en agronomisk vurdering av hvordan åkeren ser ut.

Avlingskampen går ut på å få størst mulig byggavling på et ca. ti dekar stort område innenfor et valgt skifte på egen gård. Deltakerne er oppfordret til å tenke nytt, kreativt og gjennomføre ekstra tiltak som trengs for å få så høy avling som mulig.

Avlingskampen var opprinnelig en del av Agropro-prosjektet (NIBIO), som ble avsluttet i 2017.

Kilde: yara.no

Starten for bruk av presisjonsverktøy på Hemstad Østre kom i 2015 da Anne-Marte og Lars Magne var med i Avlingskampen. Da måtte de ha et ekstra fokus på riktig gjødsling, og i denne prosessen hadde de gode diskusjoner med Åsmund Langeland i NLR Innlandet. For å finne ut hvilke presisjonsverktøy det var gunstig å starte opp med i gårdsdrifta, har Lars Magne vært nysgjerrig, stilt spørsmål og lest mye, samt utfordret påstander. I tillegg har han hatt dialog med både Anders Rognlien og Tove Sundgren i Yara Norge om hvordan man kan gjøre ting mer riktig. Det er Yara som har utviklet N-Tester og som tilbyr programmet Atfarm.

Planen fremover er å installere autostyring i traktoren og å bygge om gårdens åkersprøyte til seksjonsstyring. Lars Magne ønsker å prøve rattbasert autostyring fra en foreløpig lite kjent leverandør som heter Fieldbee. «Det er en enkel og rimeligere rattløsning som mest trolig vil fungere godt i gårdsdrifta», sier Lars Magne.

Riktig gjødsling er viktig, mener Lars Magne. Han er kritisk til dagens regelverk rundt gjødslingsplan som han mener er utdatert, selv om regelverket i utgangspunktet skal ha en miljøgevinst. Med aktiv bruk av jordanalyser, satellittbilder og N-tester i sesong, gir dette en mye bedre miljø- og økonomisk gevinst enn en gjødslingsplan som er laget høsten før. En gjødslingsplan i dagens jordbruk må være dynamisk og brukes aktivt sammen med tilgjengelige verktøy. Som for eksempel utvaskingskalkulatoren til NIBIO, hvor man kan beregne opptak og utvasking av nitrogen i jorda, og få en enkel oversikt over antatt utvikling i nitrogenutgang utover i sesongen.

Utvaskingskalkulator (NIBIO)

Tips til gårdbrukere som går og vurderer hvilke grep de skal ta for å komme i gang med presisjonsjordbruk

Ta utdanning hos Fagskolen, oppfordrer Lars Magne! Her kan du utvikle din kunnskap og finne ut hvilken teknologi som er nødvendig for din gårdsdrift. Hver enkelt gårdbruker må vurdere sine behov og finne ut hvilke verktøy de trenger i sin produksjon. Det er viktig at

du gjør deg vurderinger av om du har tid til å øke din kompetanse og bruke presisjonsverktøyene optimalt. Mange av verktøyene er abonnementsbasert, noe som gir årlige kostnader. Hvis du ikke har tid til å bruke verktøyene optimalt, er det bedre å leie inn noen eksterne aktører i starten. Men du trenger ikke å tenke så komplisert når det gjelder presisjonsverktøy. Du kan få til mye med få grep. Et eksempel er at du kan laste ned Atfarm på din smarttelefon og gjødsle ut ifra satellittbilder selv når du kjører med en enklere gjødselspreder. Atfarm vil da gi deg beskjed om du skal kjøre i en høyere eller lavere hastighet ut ifra mengde gjødsel det er behov for. På denne måten endrer du tildelt gjødselmengde per dekar ved kun å endre hastighet på traktoren.

Det finnes mange utviklere på presisjonsverktøy som dekker ulike behov, men Lars Magne viser oss noen programmer som kan være gode verktøy:

- **CropSAT (DataVäxt)**
 - Dette programmet er gratis og brukes til å lage tildelingsfiler for gjødselspreder og åkersprøyter. Programmet baserer seg på satellittbilder og viser en grønnsammensetning.
- **AtFarm (Yara)**
 - Dette programmet er gratis i år og kan sies å være en mer avansert versjon av CropSAT. AtFarm bygger på de samme satellittbildene som CropSAT, men bruker kalkylen til Yara sin N-sensor og har integrasjon med N-Tester.
- **Geo-bird (AGCO 'FUSE Smart Farming')**
 - Dette programmet er gratis og kalkulerer det beste kjøremønsteret for skiftene dine. Om du har autostyring på traktoren, kan du legge inn bredde på utstyr og kjørehastighet i programmet og overføre dette til traktoren/rattet.
- **OneSoil**
 - Dette programmet er gratis og gir deg oversikt over åkrene, samtidig som det viser været og har muligheter for notater.

Et presisjonsverktøy Lars Magne ser at flere gårdbrukere med fodel kan ta i bruk, er gjødselspreder med variabel tildeling. Teknologien er godt utviklet og det er her det er mest

Fortsettelse nederst på neste side

Cropsat

Atfarm

Geo-bird

Onesoil

Stor variasjon i hvordan norske griser har det

Av **MATTILSYNET**

Grisene har det best i region Øst, men her er det også mange som må få det bedre.

Mattilsynet har i 2021 og 2022 gjennomført inspeksjon i 582 svinebesetninger. Det er avdekket ett eller flere regelbrudd i vel halvparten av de inspiserte svinebesetningene. Veldig ofte gjaldt regelbruddene for lite rotemateriale, strø og behandling av syke og skadde dyr.

Målene med inspeksjonene har vært å få oppdatert kunnskap om hvordan griser i Norge har det, hvorvidt dyreholdere og veterinærer etterlever regelverk som har betydning for grisers velferd, og på hvilke områder det er behov for forbedring.

Tilsynskampanjen viser at det er stor variasjon i hvordan norske griser har det. For mange produsenter har brudd på regelverket knyttet til strø, rotemateriale og syke og skadde dyr. Men vi har også sett at mange svineprodusenter driver bra. Noen driver godt over kravene i regelverket, andre driver dårlig eller veldig dårlig.

– Det at vi finner regelverksbrudd i mer enn halvparten av svineholdene, er ikke godt nok, sier administrerende direktør i Mattilsynet, Ingunn Midttun Godal.

– Det er dyreholders ansvar å sørge for god velferd for grisene. For å sikre en varig god bedring i svinenæringa, må hele nettverket rundt dyreholder bidra. Bondeorganisasjonene, næringen og andre aktører i nettverket, vil i tillegg til Mattilsynet, kunne bidra til god dyrevelferd i norsk svineproduksjon. Vi må med våre ulike roller jobber godt sammen, ha en god dialog og utveksle relevant informasjon, sier Godal.

Foto: Mattilsynet

Syke og skadde dyr får ikke god nok oppfølging

Nesten én av fire dyreholdere oppfylte ikke kravene til behandling av syke og skadde dyr. Når griser ikke får den behandlingen de skal når de er syke eller skadde, har det stor påvirkning på deres trivsel.

– Det er vondt for grisen å være syk eller skadet, og Mattilsynet ser svært alvorlig på at så mange som en fjerdedel av svineprodusentene ikke tar seg av syke og skadde griser på en tilfredsstillende måte. Det er for dårlig, sier Godal.

Mange griser får ikke nok rotemateriale og strø

De to vanligste regelbruddene var at det ikke ble gitt nok strø og/eller rotemateriale. Cirka én av tre oppfylte ikke kravene til rotemateriale, og cirka én av fire oppfylte ikke kravene til strø. Dette påvirker velferden til veldig mange griser.

Grisen skal ha en ren, tørr og bekvem liggeplass. Mangel på strø kan blant annet føre til gnagsår, etsing av sår i huden og infeksjoner. Tilstrekkelig strø er derfor viktig både for grisenes trivsel, komfort og helse.

Nok rotemateriale av god nok kvalitet er vik-

tig for grisens mentale helse. Mangel på rotemateriale kan føre til stress og frustrasjon hos den enkelte gris. Dette kan komme til uttrykk gjennom halebiting, som igjen gir fysisk smerte hos andre griser.

Region øst er best i klassen

Det er en langt større andel svineprodusenter som driver i tråd med regelverket i region øst, enn i de andre regionene. Av de sammenlignbare regionene, var det i region sør og vest vi avdekket størst andel besetninger med mange regelbrudd og størst andel tilfeller av mangelfull behandling av syke og skadde dyr. Det var også her Mattilsynet har måttet bruke de sterkeste reaksjonsformene.

Alle veterinærer brukte bedøvelse og smertestillende ved kastrering av gris

Mattilsynet har i tilsynskampanjen også undersøkt om veterinærer som kastrerer smågris har brukt bedøvelse og langtidsvirkende smertestillende. Alle de 121 veterinærene som har fått tilsyn, har brukt dette.

– Dette resultatet er vi svært fornøyd med, og det er helt i tråd med det vi forventer av veterinærer som driver praksis i Norge. Dette er et vanlig inngrep i svineproduksjon, og det er derfor svært viktig at det gjøres på en måte som sikrer dyrevelferden til smågrisene, sier Godal.

Fortsettelse fra forrige side

økonomisk gevinst å hente på kort sikt. Lars Magne anbefaler også andre gårdbrukere å ta skrittet inn i presisjonsjordbruket på denne måten.

Framtidens teknologi i landbruket - bruk av drone i jordbruket

Bruk av droner i jordbruket er et effektivt og fremtidsrettet verktøy, og dette er et av temaene på studiet Grønn teknologi og presisjon hos Fagskolen. Studentene får opp-

læring i praktisk bruk av drone og regelverket rundt bruk av drone. Gjennom sommeren skal studentene gjennomføre praktiske oppgaver med droner i jordbruket.

Drone vil være et verktøysupplement for bedre oversikt for agronomen, mener Lars Magne. Men selv om bruk av droner vil bli en del av verktøykassa i jordbruket, er det i dag et svært krevende regelverk som gjør dette utfordrende. Skal en gårdbruker fly i egen næring, så må gården ha en operasjonsmanual for å kunne fly. I tillegg må man analysere hvorfor man skal bruke dronen, om det kom-

mer til å berøre noen, risikosoner i forhold til om drone faller ned, etc. Der det er tettere bebyggelse er det også etiske utfordringer med om man skal bruke drone.

Lars Magne er tydelig på at bruk av droner vil bli mer vanlig fremover og at det må et bedre regelverk på plass. Han mener at landbruksforvaltningen og næringsorganisasjonene må løfte bruk av drone i jordbruket opp mot Luftfartsverket og Mattilsynet, slik at regelverket blir mer klart for aktiv, lovlig bruk i landbruket.

Grunneierorganisering for effektiv felling av villsvin i Stange kommune

Av **KIRSTI GODAGER**
Hedmarken landbrukskontor

Arbeidet med å opprette et grunneiersamarbeid for effektiv felling av villsvin i Stange har nå pågått i ett år. Dette arbeidet er gjort i samarbeid mellom allmenningene, grunneierorganisasjoner, Stange kommune (landbruksforvaltningen og miljø-/viltforvaltningen) og Villsvinprosjektet i Østfold.

Forvaltningsansvaret på villsvin ligger hos hver enkelt grunneier, derfor er det vesentlig at grunneierne står samlet for å unngå en etablering av villsvin, og vi trenger en god valdstruktur. I Stange etableres det tre villsvinvald som følger strukturen for elgvald. Valdene er som følger: Romedal og Stange allmenninger, Romedal og Vallset grunneierlag og Stange Utmærkslag.

Mesteparten av kulturlandskapet i Stange er i dag ikke med i eksisterende elgvald, dermed måtte vi ut med avtaler om felling av villsvin og informasjon til alle grunneiere med mer enn 5 dekar dyrka mark eller 25 dekar skog. Til sammen ble det sendt ut avtaler til ca. 1 500 grunneiere.

Gjennom avtalene mellom grunneier og villsvinvald, beholder grunneierne sin jaktrett på eiendommen. Det er ønskelig å holde jakttrykket på villsvin oppe, så på eiendommer hvor grunneier er ivrig jeger, er det positivt om grunneier jakter selv. Men for å ha

Foto: Villsvinprosjektet

mulighet til å sette inn jakt på tvers av eiendomsgrenser, er det valdet som har mulighet til å gjøre dette. Dialog mellom grunneier og vald er viktig.

Det har blitt lagt ned et stort arbeid i utarbeidelse av grunneierlister, avtaler og infoskriv. Det er i tillegg lagt ned ressurser i informasjon og kunnskapsbygging ut til allmennheten, grunneiere og forvaltningen. Vi erfarer at god informasjon er viktig.

Resultatet hittil er at det er signert avtaler på ca. 70 % av arealet i Stange kommune. Ar-

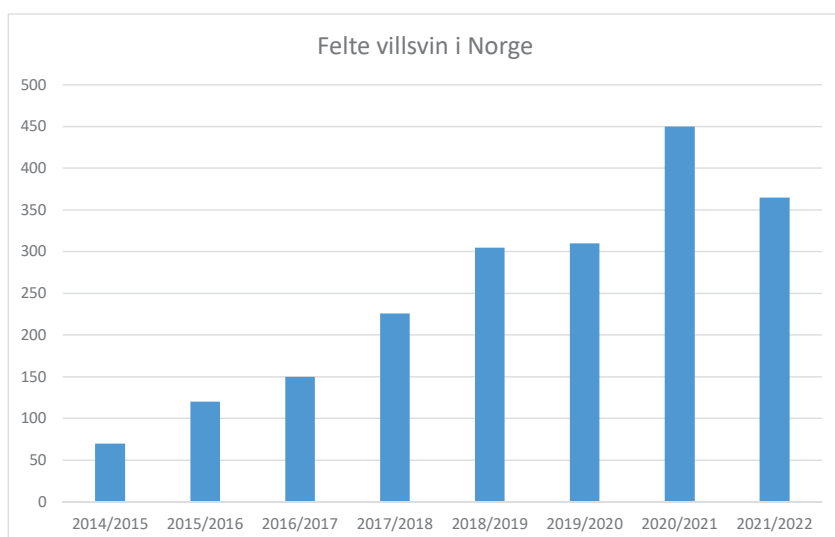
beidet fortsetter i 2023 med å samle inn flere grunneieravtaler, utarbeide gode kartløsninger, samt å organisere villsvinvaldene for selve fellingen av villsvin og varslings.

Til prosjektet har vi fått bevilget midler på til sammen kr 220 000 fra Norges bondelags og Gjensidiges bærekraftfond, Innlandet fylkeskommune og Statsforvalteren i Innlandets klima- og miljøprogram.

Utvikling av villsvinbestanden i Norge og Sverige

Jaktåret 2021/2022 viser en nedgang både i antall felte og observerte villsvin i Norge. Tall fra statistisk sentralbyrå (SSB) viser at det ble rapportert 365 felte villsvin i Norge sist jaktår, mot 449 året før. Det felles fortsatt flest villsvin i Halden og Aremark, noe den årlige fangstrapporteringen hver enkelt jeger skal levere til SSB viser. I Innlandet er det også en nedgang hvor antall felte villsvin som ble rapportert var 28 mot 70 året før, og disse er i hovedsak felt i Elverum, Kongsvinger, Våler og Åsnes.

I følge statistikk fra Sverige har antall felte villsvin i Sverige også gått ned. Dette gjelder også i områdene som grenser til Norge. I følge fellingsstatistikken på viltdata.se, ble det i jaktåret 2021-2022 felt 119 972 villsvin i Sverige mot 158 809 året før. Det Svenske Jägarförbundet mener at en bløt og kald vår vinter og tiltak for mer effektiv jakt er hovedårsaken til nedgangen.

Tabell 1: Utvikling felte villsvin i Norge 2014 – 2022. Kilde: SSB.

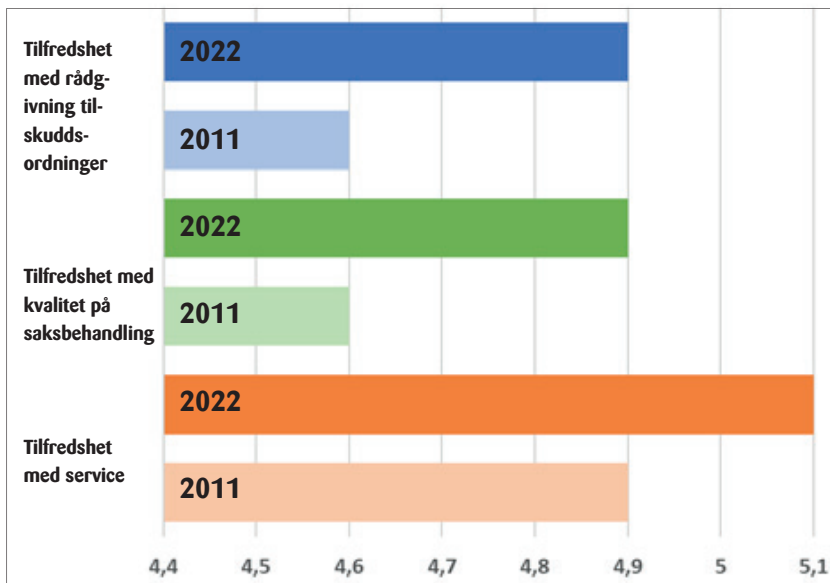
Brukerundersøkelse

Av **JØRN-R. FOLLUM**
Hedmarken landbrukskontor

Våren 2011 gjennomførte HLK en brukerundersøkelse. Formålet var å kartlegge kvaliteten av tjenesteproduksjonen ved HLK. Det ble sendt ut en spørreundersøkelse blant et tilfeldig utvalg av de som foregående år hadde søkt produksjonstilskudd, til sammen 191. Man fikk 73 svar, noe som ga en svarprosent på drøyt 38.

Respondentene skulle tallfeste sin tilfredshet på en skala fra 1 til 6, hvor 6 var høyeste vurdering. Det ble spurt om en vurdering på lokalisering av kontoret, kvalitet på saksbehandling, faglig rådgivning, informasjon og service, og saksbehandlerens tilgjengelighet. Gjennomgående var det gode tilbakemeldinger med et snitt på mellom 4,6 og 5 på de omtalte temaene. Det var små forskjeller mellom kommunene.

I 2022 ble det gjennomført en tilsvarende spørreundersøkelse med i hovedsak de samme spørsmålene og samme verdiskala, for ev. å avdekke endringer siden 2011 og som grunnlag for potensielle forbedringer.

Tilfredsheten med tre tjenester fra Hedmarken landbrukskontor svart ut i årene 2011 og 2022. Tilfredsheten er tallfestet på en skala fra 1 til 6, hvor 6 er høyeste verdi.

Alle søkere av produksjonstilskudd i 2021, til sammen 465 stk., ble invitert til å gi tilbakemeldinger. 192 responderte, noe som gir en svarprosent på drøyt 41. På de samme temaene som 2011, ga respondentene tilbakemeldinger med et snitt mellom 4,9 og

5,5. Denne gangen var det heller ikke store forskjeller mellom kommunene.

Hedmarken landbrukskontor ønsker å takke alle som prioriterte litt av sin tid til å besvare undersøkelsen.

Etablering av Bondens nettverk for Hamar, Løten og Stange

Av **JØRN-R. FOLLUM**
Hedmarken landbrukskontor

Bondens nettverk er et lavterskeltilbud for å forebygge psykisk uhelse i landbruket og et sikkerhetsnett hvis en ulykke rammer en bonde. Bondens nettverk er ei gruppe kontaktpersoner, som har tilknytning til landbruket, som kan kontaktes av bonden selv eller andre som er bekymret for bondens situasjon og helse.

I arbeidet med å etablere tilbudet om Bondens nettverk for Hamar, Løten og Stange ble det høsten 2021 etablert en prosjektgruppe bestående av representanter fra alle faglagene i kommunene, landbruksrådgivinga og landbrukskontoret. I arbeidet gjennom 2022 er det utarbeidet et forslag til organisering av tilbudet. Bondens nett-

verk på Hedmarken ønsker å framstå med ett kontaktnummer utad. Det er laget et utkast til informasjonsplakat som er tenkt sendt til alle aktive gårdbrukere, samt andre virksomheter knyttet til landbruket i kommunene. Prosjektet har knyttet til seg en rekke nettverksdeltakere som kan bistå de som skal betjener kontaktelefonen. Målsettingen videre er å få etablert tilbudet i løpet av første halvår 2023.

Mer informasjon finner du ved å skanne qr-koden med mobilkameraet ditt, eller gå inn på en av kommunenes hjemmesider under landbruk.

Jordvernstrategi

Foto: Man Hulleberg

Av **STEIN INGE WIEN**
Ringsaker landbrukskontor

Jordvern handler om å sikre dagens befolkning samt våre etterkommere muligheten til å dyrke egen mat på egen jord. Det handler om å ta vare på arealer av dyrka og dyrkbar jord, og om vern av jordsmonnet som substans for de verdiene det har for natur og samfunn for bla. å dyrke mat, opprettholde naturmangfold, dempe flom, binde karbon og for å skape verdier, arbeidsplasser og gode lokalsamfunn.

Den nasjonale jordvernstrategien legger klare overordna mål og føringer for å redusere nedbygging av dyrket og dyrkbar jord. Kommunene forvalter størsteparten av arealene gjennom kommunal planlegging. I følge den nasjonale jordvernstrategien er det derfor et mål at det utarbeides kommunale jordvernstrategier.

Ringsaker har befolkningsvekst og stor aktivitet innen næringslivet. I tillegg har det blitt fremført ny E6 og planlegges nye jernbane-

traser gjennom kommunen. Dette er arealkrevende, og hovedvekten av denne utviklingen er konsentrert i de sentrale deler av kommunen som preges av større sammenhengende jordbruksområder av god kvalitet. Både dyrket og dyrkbar mark har på bakgrunn av dette blitt satt under et utbyggingspress, og betydelige jordbruksarealer av svært god kvalitet har blitt bygd ned og omdisponert til andre formål. Det forventes ikke at presset på sentralt beliggende arealer vil avta. Det er derfor avgjørende å skape en økt bevisstgjøring rundt verdien av jordbruksarealene, samt ha en god strategi som ivaretar jordvernet, samtidig som også andre samfunnshensyn kan ivaretas i og omkring pressområder.

Det er viktig å utvikle en metodikk for systematisk arbeid i arealplansammenheng som finner de gode løsningene, også for jordvernet. Ringsaker har over flere år av ulike grunner, ligget høyt på statistikken over kommuner i landet som i plansammenheng omdisponerer mest jordbruksareal til andre formål. Dette ønsker en å endre på.

Det har vært et klart politisk ønske om å få avklart overordnede prinsipper for jordvern i forbindelse med arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel med arealstrategi og i revisjon av kommuneplanens arealdel. Formannskapet i Ringsaker vedtok på bakgrunn av det i fjor høst at det skulle utarbeides en jordvernstrategi for kommunen. Formålet med en kommunale jordvernstrategier er økt kunnskap om verdien av jordbruksarealene, konsekvensene av nedbygging og økt oppmerksomhet rundt jordvern i planprosesser. Det vil bli gjennomført en analyse av hvor mye jordbruksareal er bygd ned de siste 20 årene og til hvilke formål, samt arealenes produksjonspotensiale. Målet med strategien er å redusere omdisponeringen av jordbruksareal i kommunen.

Jordvernstrategien vil ikke være juridisk bindende, men retningsgivende for kommunens arealplanlegging, byggesaksbehandling og landbruksforvaltning. Selve jordvernstrategien vil utarbeides og behandles som en temaplan og skal legges til grunn i arbeidet med revisjon av kommuneplanens arealdel.

Arbeidet med jordvernstrategien vil ha politisk forankring og styringsgruppa for kommuneplanens samfunnsdel er oppnevnt som styringsgruppe for utarbeidelse av jordvernstrategien. Både prosessen i seg selv og selve dokumentet skal være med på å styrke kunnskapsgrunnlaget for gode administrative og politiske beslutninger med tanke på fremtidig arealdisponeringer.

Det er en målsetning at jordvernstrategien skal sluttbehandles i løpet av 2023.

KULA – Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse i Hedmark

Av **JØRN-R. FOLLUM**
Hedmarken landbrukskontor

På oppdrag fra klima- og miljødepartementet utarbeider Riksantikvaren en landsomfattende oversikt over kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse, et såkalt KULA-register. Landskapene som velges ut skal sammen vise mangfoldet i historien vår, hvordan mennesker har levd i og brukt landskapene, hva som har skjedd der og hvilke spor fra tidligere tider som finnes. Resultatet blir et register som dekker hele landet, og som skal ligge i kulturminnedatabasen Askeladden. Regis-

teret skal være et kunnskapsgrunnlag og gir råd om hvordan landskapene skal forvaltes. I utkastet til rapport for gamle Hedmark fylke foreslås 16 landskap fordelt på 13 kommuner. Stange Vestbygd inngår i område nr. 15 sammen med Tingnes og Helgøya i Ringsaker. Mjøsa knytter sammen dette jordbrukslandskapet.

KULA er et register og ikke en plan, og det er tenkt at verdiene i KULA-områdene i hovedsak skal ivaretas gjennom kommunens egne virkemidler, der planlegging etter plan- og bygningsloven er viktigst.

Stange Vestbygd har siden 1994 vært inklud-

ert i Miljødirektoratets kartlegging av Nasjonalt verdifulle kulturlandskap hvor det er vurdert som svært verdifullt. I kommunens egne planer er landskapet i Stange Vestbygd ivaretatt med hensynssone H-550 – Særlige hensyn til kulturlandskap i kommuneplanens arealdel. Ingen av de tre områdene har sammenfallende avgrensning.

Stange kommune har tatt initiativ til dialog med kulturminneforvaltningen i Innlandet fylkeskommune for å drøfte dette og med hensikt å samordne avgrensningene slik at endringer kan implementeres før ferdigstilling av KULA-prosjektet og ved pågående rulling av kommuneplanen i Stange.

INNLANDSMARKEDET

25. og 26. august i Moelv

Fredag 25. og lørdag 26. august 2023 er det igjen duket for InnlandsMarkedet i Moelv. Vi har den gleden av å ønske velkommen til to dager med handel, smak og nytelse, inspirasjon og kunnskap, lek, latter og glede – for store og små.

Av **GERD LODDEN SOLBERG**
Av **HANNE ØSTBY VELURE**
Ringsaker landbrukskontor

Hvem er vi?

InnlandsMarkedet har over 20 års fartstid, og har gjennom årene samlet tusenvis av besøkende.

Arrangementet er et samarbeid mellom Foreningen InnlandsMarkedet og Ringsaker kommune. Foreningen InnlandsMarkedet består av Ringsaker Bondelag, Moelv Handelsstand og Ringsaker Bygdekvinneleg. Vi har også et godt samarbeid med flere andre bedrifter knyttet til landbruket. Arrangementet drives på et frivillig og idealistisk grunnlag hvor hovedmålet er å presentere trygg og sunn mat, produsert og foredlet i Innlandet.

Vi har en stor og allsidig landbruksproduksjon i distriktet. Det er et mål at InnlandsMarkedet skal vise dette mangfoldet, og vise den betydningen landbruket har for distriktet vårt! Følg gjerne med på www.innlandsmarkedet.no

**DEN MINSTE MJØSBYEN,
DET STØRSTE HJERTET OG
DET KOSELIGSTE MARKEDET**

- 25. august kl. 1100-2300
- 26. august kl. 1000-1500

Foto: Ringsaker kommune

Foto: Ringsaker kommune

Prosjekt for effektiv skadefelling av rovvilt på Hedmarken

Av **STEIN INGE WIEN**
Ringsaker landbrukskontor

De fire kommunene på Hedmarken inngår i et treårig utviklings- og samarbeidsprosjekt for å sikre effektiv skadefelling av rovvilt på Hedmarken. 2023 er det tredje og siste året i prosjektet. Prosjektet er delfinansiert av Statsforvalteren og det ble innvilget et tilskudd på kr 450.000 for gjennomføring av det siste året.

Hedmarken er et område med en omfattende beitebruk. Det grovforbaserte husdyrholdet i regionen og spesielt saueholdet er helt avhengig av å kunne utnytte de omfattende fôrressursene som ligger i utmarka for matproduksjon og et levende kulturlandskap. Hedmarken ligger i ei forvaltningssone hvor beitebruken skal prioriteres. Beitebruken har store utfordringer med både ulv, bjørn, jerv og gaupe i beiteområdene og er helt avhen-

gig av effektiv skadefelling av rovvilt i beitesesongen. Statsforvalteren ber hvert år kommunene om å opprette kommunale fellingslag som skal utføre felling når staten gir tillatelse til felling for å unngå skader på beitedyr.

For å ivareta både dyrevelferd og sikre næringsmessig bruk av utmarka til beite så er det avgjørende at det i størst mulig grad legges til rette for effektiv felling med minst mulig ressursbruk. Dette er bakgrunnen for at dette prosjektet ble startet. Gjennom prosjektet har det blitt satt hovedfokus på fem ulike delprosjekter som er vesentlige for gjennomføring av effektiv felling. De fem hovedprosjektene er:

- Hundeevipasjer
- Samband
- Bruk av viltkamera og Tracker
- Kompetansebygging
- Ledelse, mannskap, administrativ samordning og samhandling mellom fellingslagene

En del av prosjektet er også å komme med

innspill til forbedringer innen rammebetingelsene for å sikre effektive uttak som kommunene gjennomfører på statens vegne. Dette er avgjørende for den differensierte rovviltforvaltningen som er vedtatt. Vi har stor tro på at prosjektet er et steg i riktig retning for å bidra til effektiv skadefelling.

Det er på sin plass å berømme den innsats og profesjonalitet ledere og øvrige medlemmer i de kommunale fellingslagene i regionen hvert år legger ned for å bidra til effektiv felling. Dette gjøres med god planlegging, ledelse og gjennomføring av fellingsforsøk. I 2022 ble det gjennomført fire svært effektive fellinger i regionen vår, en bjørn og en ulv i Løten og ei gaupe og en ulv i Ringsaker. Uten disse fellingene ville situasjonen for beitenæringen vært en helt annen. Godt samarbeid mellom kommunene er en av mange viktige forutsetninger for effektiv felling.

Dobbeltspor Brumunddal – Moelv

Av **SVERRE SETVIK**
Bane Nor

Bane NOR planlegger for utbygging av dobbeltspor mellom Brumunddal og Moelv. Dette vil sikre et bedre togtilbud og kortere reisetid mellom Lillehammer og Oslo, samt økt godstransport på strekningen.

Bane NOR varslet i juni 2020 oppstart av arbeid med kommunedelplan for dobbeltspor på strekningen Brumunddal – Moelv. Planprogram ble fastsatt av Ringsaker kommune i november 2020. I planprogrammet ble det avklart at det kun er aktuelt å vurdere nytt dobbeltspor over Rudshøgda.

Jernbanen er svært arealeffektiv i sammenligning med vei, men på denne strekningen vil det være vanskelig å unngå at nytt dobbeltspor berører jordbruksarealer. Innenfor utredningskorridoren fastsatt i planprogrammet er det mye fulldyrka mark, og på grunn av jernbanens stive kurvatur er det utfordrende å unngå tap av dyrka mark. Prosjektets ambisjon er at det skal være «null netto tap av dyrka mark».

Mulighetsstudie for dyrka mark

Bane NOR har utarbeidet en mulighetsstudie for fysisk kompensasjon av dyrka mark i arbeidet med kommunedelplanen. Formålet var å kartlegge mulighetsrommet for fysisk

kompensasjon ved tap av dyrka mark som følge av ny dobbeltsporet jernbane.

Mulighetsstudien utgjør et grunnlag for det videre planarbeidet for strekningen. Landbrukskontoret i Ringsaker og Statsforvalteren i Innlandet har inngått i en arbeidsgruppe sammen med Bane NOR. I tillegg har en referansegruppe med ulike landbruksinteressenter fått presentert innholdet og gitt mulighet til å gi innspill før endelig ferdigstilling.

Berørte landbrukseiendommer innenfor utredningskorridoren fra fastsatt planprogram, fikk tilbud om å delta på gårdsregistreringer. Det ble gjennomført 28 gårdsregistreringer sommeren 2021. Hensikten var å kartlegge og samle et best mulig kunnskapsgrunnlag til den tekniske prosjekteringen på de landbrukseiendommene som kan bli berørt av nytt dobbeltspor, samt å etablere en tidlig dialog med mulig berørte grunneiere. Bane NOR fikk gode innspill om mulige områder til lagring av overskuddsmasser, områder som kan nydyrkes etter at arbeidet med nytt dobbeltspor er gjennomført.

Fokus på miljø og samfunn

Prinsippet om, i størst mulig grad, å unngå negative virkninger for miljø og samfunn har vært sentralt for prosjektet. I en tidlig fase av arbeidet med trase for nytt dobbeltspor, var det spesielt fokus på å unngå viktige verdier

knyttet til spesielt naturmangfold, naturressurser og kulturminner. Dyrka mark har hatt et særskilt fokus, bl.a. gjennom arbeidet med mulighetsstudiet for dyrka mark.

Bane NOR har vurdert to alternativer innenfor utredningskorridoren. Begge alternativene vil, uten gjennomføring av skadereuserende og kompenserende tiltak, medføre betydelig omdisponering av fulldyrka jord av god kvalitet og innmarksbeite. Alternativ A vil medføre omdisponering av ca. 127 dekar fulldyrka areal, mens Alternativ B vurderes å medføre omdisponering av ca. 90 dekar fulldyrka areal. Pga. betydelig kostnadsforskjell har Bane NOR anbefalt alternativ A. Innenfor foreslåtte båndlagte korridor vil det være muligheter også å vurdere alternativ B på strekningen i neste planfase og å arbeide videre for å unngå dyrka mark.

Videre planprosess

Bane NOR vil oversende kommunedelplanen til Ringsaker kommune for sluttbehandling i mai i år. Det er foreløpig usikkert når og for hvilken strekning Bane NOR vil gå videre med i neste planfase (reguleringsplan). Det er avhengig av prioriteringer i Nasjonal Transportplan som skal behandles av Stortinget før sommeren 2024. Bane NOR vil uansett følge opp arbeid med mulighetsstudie for fysisk kompensasjon av dyrka mark, og dialogen med grunneiere på strekningen.

Foto: Bane Nor

BaneNORs utbyggingsprosjekt Kleverud - Sørli - Åkersvika

Av **JØRN-R. FOLLUM**
Hedmarken landbrukskontor

Siden 2015 da gårdsregistreringenes fase 1 ble startet opp, har utbygging av dobbeltsporet jernbane gjennom Stange kommune vært et nært tema for gårdbrukerne i Stange. I 2016 ble reguleringsplanen for strekningen Kleverud-Sørli godkjent og i 2020 ble reguleringsplanen for Sørli-Åkersvika godkjent. Veidekke er i gang med å sprengre ut Hestnestunnelen, mens Implenia Norge er i gang med forberedende arbeider for å bygge jernbanebrua over Tangenvika.

I en togfri periode i august/september 2022 ble hovedarbeidet nord for Stange stasjon gjennomført. Men arbeidet fortsetter videre ut i 2023 med et midlertidig sidespor, som skal benyttes når utbyggingen gjennom Stan-

ge sentrum settes i gang. Dette arbeidet har avdekket mye tykkere matjordslag enn det BaneNOR hadde forutsett. De vil derfor i gang med nye prøvegravinger langs ny jernbanelinje nordover for å planlegge håndtering av større mengder matjord.

I følge reguleringsplanene beslaglegger prosjektet varig ca. 570 daa dyrka mark, mens ca. 1000 daa berøres midlertidig i anleggsperioden. Planen er at den nye banen skal tas i bruk i 2027, men i et så stort prosjekt må man sikkert ta høyde for forsinkelser. Tildeling av hovedentreprisen fra Stange stasjon til Åkersvika er i dag planlagt tildelt 4. kvartal 2024.

Et prioritert arbeid er å dyrke opp nedlagt banetrasé. Dette arbeidet kan ikke begynne før ny bane er tatt i bruk. I tillegg er det planlagt nydyrking på et stort massedeponi i om-

Foto: Jørn R. Hollum

rådet ved Nesten/Skjerden. Det kan fort nærme seg 2030 før all matjord er på plass klar for å produsere mat igjen. I løpet av denne tiden skal matjord opparbeides i ranker og lagres over relativt lang tid, og så transporteres til nye og tidligere dyrka områder. I hvilken grad denne håndteringen vil medføre massetap og kvalitetstap er et ubesvart spørsmål.

Utvalgte kulturlandskap

Av **GERD LODDEN SOLBERG**
Ringsaker landbrukskontor

Levende landbruk over hele landet gir Norge verdifulle og innholdsrike kulturlandskap. Ordningen med utvalgte kulturlandskap ble etablert i 2009. I dag er det totalt 51 områder over hele landet, og av disse har Innlandet sju utvalgte kulturlandskap:

- Helgøya (Ringsaker kommune)
- Finnskogen (Våler, Åsnes, Grue og Kongsberg kommuner)
- Koppangøyene (Stor-Elvdal kommune),
- Vangrøftdalen og Kjurrudalen (Os kommune)
- Nordherad (Vågå kommune)
- Stølsvidda (Nord-Aurdal og Vestre Slidre kommune)
- Granavollen, Tingelstadhøgda og Røykenvika (Gran kommune)

«Google» «utvalgte kulturlandskap» så får du mye spennende informasjon. De ulike stedene er en opplevelse i seg selv, og er fine reisemål.

Områdene har særegne jordbrukslandskap med store biologiske og kulturhistoriske verdier, skapt av mennesker i samspill med na-

turen gjennom generasjoner. Særpreget blir tatt vare på gjennom fortsatt drift, skjøtsel og vedlikehold av områder over hele landet. Folkene som lever her tar vare på naturmangfold, kulturhistorie og jordbruksdrift gjennom både tradisjonelle bruksmåter og vår tids bygdeliv.

Utvalgte kulturlandskap i jordbruket er en tverrfaglig, felles satsing mellom Landbruks- og matdepartementet og Klima- og miljødepartementet. Satsingen skal sikre verdier knyttet til landskap, biologisk mangfold, kulturminner og kulturmiljøer, herunder sikre langsiktig skjøtsel og drift. Støtte fra myndighetshold skal bidra til at disse verdiene blir med oss inn i framtida. Utvalgt kulturlandskap er en tilskuddsordning og ikke et verneiltak.

Helgøya fikk status som utvalgt kulturlandskap i 2017, og har gitt muligheter til å sette i gang tiltak som blant annet kommer allmennheten til gode. Et godt eksempel er Skredderstustranda. Stiftelsen Historiske Toftes gave har engasjert en stor dugnads-gjeng og re-etablert Skredderstustranda fra et villnis til et åpent kulturlandskap hvor allmennheten har fått god tilgang. Det er anlagt sti gjennom området med universell utforming fra brufoten mot Skurven. Langs stien kan de som ferdes oppleve utsikt mot Mjøsa og Nes.

Foto: Gerd Lodden Solberg

Glimt fra skredderstustranda.

Besøkene kan benytte badeplasser og rasteplasser. Opplev en blomsterrik kantvegetasjon, gå langs beiter med husdyr, og se og ta i bruk morsomme installasjoner til aktiviteter. Skredderstustranda er en del av historien til Toftes gave, som tidligere var et gutte-hjem. På Skredderstustranda sanko guttene pil til korgfletting, og de ansatte benyttet området til fritidsaktiviteter. Nes og Helgøya hagelag har tatt opp igjen tradisjonen med pilsanking og lærer seg hvordan pilen skal brukes til fletting. De har ansvar for en del av pil feltet. Skredderstustranda er et godt eksempel på hva som er mulig å få til gjennom engasjement og samarbeid!

Den nasjonale Kulturlandskapsprisen 2022

Av **JØRN-R. FOLLUM**
Hedmarken landbrukskontor

Den nasjonale Kulturlandskapsprisen ble første gang delt ut i 2007, for 2022 gikk prisen til nettverket Stange Vestbygd. Prisen ble delt ut på en tilstelning på Søndre Elton i august. Kulturlandskapsprisen er på kr 50 000 sammen med et tresnitt av Hans Normann Dahl.

– Jeg vil berømme det arbeidet nettverket Stange Vestbygd har gjort over flere år. Opprettholdelse og ivaretagelse av de verdiene dette landskapet har, går ikke av seg selv. Dette må fortsette og jeg håper den nasjonale kulturlandskapsprisen bidrar og inspirerer til den framtidige innsatsen som må komme, sa landbruks- og matminister Sandra Borch da hun delte ut prisen til Sverre Lang-

Foto: Jørn R. Follum

Ree som er leder av styret for nettverket Stange Vestbygd. Norsk Kulturarv tok initiativ til Den nasjonale kulturlandskapsprisen og samarbeider med Landbruks- og matdepartementet og Landbruksdirektoratet om den årlige utdelingen. I grunngivningen for prisen

legges det vekt på den ekstra innsatsen som nettverket Stange Vestbygd har gjort for kulturlandskapet og det som er gjort for å bevare og synliggjøre det blant annet gjennom tilrettelegging for allmennheten.

Gårdskart – er din eiendom oppdatert?

Av **SIGRUN SIGURJONSDOTTIR**
Ringsaker landbrukskontor
Av **ØYVIND HÅLAND**
Ringsaker landbrukskontor

«Gårdskart» <https://gardskart.nibio.no/search> er en karttjeneste i landbruket som er tilrettelagt for grunneiere og forvaltningen. Karttjenesten inneholder informasjon om arealtall for fulldyrket jord, overflatedyrket jord, innmarksbeite og andre arealklasser. I tillegg kan du velge bakgrunnskart og andre kartlag som for eksempel kulturminner og naturtyper. Areal tallene er grunnlaget for beregning og utbetaling av arealbaserte tilskuddsordninger som produksjonstilskudd og regionalt miljøtilskudd. I tillegg blir arealtallene i «Gårdskart» overført til landbruksregisteret før det åpnes for arealbaserte søknader. Det er derfor viktig at gårdskartet for hver enkelt eiendom til hver tid er riktig.

Hvem oppdaterer «Gårdskart»

Kommunene v/landbrukskontorene har ansvar for det daglig vedlikeholdet (kontinuerlig ajourhold). Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) eier karttjenesten og oppdaterer kartene hvert 4-10 år (periodisk ajourhold). Når kommunen har utført en endring i kart tar det om lag et døgn til endringen er synlig for grunneieren i «Gårdskart».

Det er viktig for grunneiere å ha gode rutiner for å sjekke «Gårdskartet» for sin eiendom

hvert år i forbindelse med arealbaserte tilskuddssøknader. Det samme gjelder de som leier landbrukseieendommer. Det er søkers ansvar å søke på riktig areal.

Eksempler på oppdateringsbehov

Det er flere endringer på en landbrukseieendom som kan påvirke arealet i «Gårdskart». Det kan for eksempel være oppført en ny driftsbygning på dyrket jord, oppdyrking av nye arealer, opparbeiding av nye innmarksbeiter eller flytting og/eller bygging av vegger.

Arealressurskart, men ikke brukskart

«Gårdskart» er et arealressurskart og ikke et brukskart. Det innebærer at for eksempel fulldyrket jord som ikke er i drift fortsatt skal være klassifisert som fulldyrket jord i «Gårdskart». Den som søker på arealet må kjenne til dette og føre eventuelt areal i rubrikken «ute av drift» i tilskuddssøknadene.

Gårdskart på facebook

NIBIO har en facebookside for «Gårdskart», søk på <https://www.facebook.com/GardskartKilden>. Her kan du hente mange tips om bruk av «Gårdskart» og for eksempel se hvordan du kan logge deg inn via ID-porten. Etter innlogging kan du lagre dine inntegninger i kartet for bruk ved senere anledninger.

Frist for innmeldinger

Landbrukskontorene må ha beskjed innen **20. juni** hvis det ønskes oppdatering av are-

aler i «Gårdskart» til søknadsomgangene for produksjonstilskudd og regionalt miljøtilskudd. Fristen er satt for å kunne rekke befaringer og redigeringsarbeid før portalen for tilskuddssøknadene åpnes til høsten.

Nyhet! Digitalt registringsskjema ved behov for endringer av gårdskart i Ringsaker kommune

Ringsaker kommune har utarbeidet en digital registreringsløsning for innmelding av utførte endringer på landbrukseieendommer, som medfører behov for endring i NIBIO sitt gårdskart. Dette er et enkelt digitalt registreringsskjema som kan fylles ut på PC, nettbrett eller smarttelefon.

De aktuelle tiltakene dette skjemaet er laget for er; ferdig nydyrkede arealer som skal registreres som fulldyrket eller overflatedyrket mark, nye innmarksbeiter som tidligere har vært skogsmark, og andre endringer som nye driftsbygninger, nye gjødsellager m.m.

Skjemaet finner du ved å scanne QR-koden eller gå inn på Ringsaker kommune sin hjemmeside.

Registreringsskjema for Ringsaker kommune

Solceller – er tiden moden for deg?

Foto: Pixabay

Solceller på tak.

Av **ANDREAS KARLSEN**
Ringsaker landbrukskontor

De sterkt økende energiprisene har gjort solcelleanlegg veldig aktuelle for mange, og det er helt sikkert mange som går og vurderer om man skal investere i dette. Hva er viktig å huske på i en anskaffelsesprosess og hvilke begrensninger bør en være obs på?

Ingen gårdsbruk er like, med forskjellige produksjoner, bygninger, og behov. Omliggende strømnnett, kapasitet på linjer og transformatorer, og inntakssikringer er forskjellig. Derfor er det viktig å få en nøye gjennomgang av dine behov og muligheter av anerkjent leverandør for å få en optimal løsning for ditt bruk og behov. Et solcelleanlegg må «skreddersys». Det handler om å utnytte solenergien maksimalt før man legger til andre energikilder. Hvordan er ditt forbruksmønster knyttet til din produksjon, og hva slags solforhold, takvinkler på bygg, terrengforhold, takvinkler, etc., har du?

Vi har pratet med noen gårdbrukere som har installert solcelleanlegg. Noen av erfaringene fra dem er at leverandørene er dyktige på å planlegge, lage kalkyler, ta de nødvendige kontakter med strømselskap, og i det hele tatt bistå i planleggings- og gjennomføringsfasen. Man trenger ikke selv være ingeniør

for å vurdere solceller! Og solceller krever ikke noe arbeid av bonden! Andre planlegger og monterer, og når anlegget er oppe og går, er det stort sett bare å følge med via telefon eller PC på produksjonen. Og slik som det er nå har anlegget en bra forrentning, og investeringen medfører liten økonomisk risiko i drift.

Erfaringer hos noen bønder i Ringsaker som har installert solcelleanlegg nylig.

Hanne Guåker:

Hanne har montert solceller på taket av to driftsbygninger. Til sammen 277 paneler, på 505m², som skal kunne levere til sammen 72 700 kWh/år (blir utvidet ytterligere i 2023).

Landbruker'n: Hva var grunnen til at du ønsket å montere solceller?

Hanne: Jeg er en avviklingsbonde. Det betyr at jeg ikke investerer i videre drift av hovedproduksjonen på garden. Hvis jeg hadde hatt 20 mill i gjeld, som hadde vært tilfelle hvis jeg hadde erstattet den eldste bygningen fra 50-tallet med en moderne driftsbygning, så hadde jeg ikke brukt penger på solceller. Men som avviklingsbonde kan jeg tillate meg en slik investering. Jeg hadde ikke gjort de første investeringene uten tilskudd fra Innovasjon Norge. Tilskuddene var utløsende for investeringa.

Min produksjonskurve av strøm fra solcellene og forbruket mitt av strøm ligger som to helt parallelle kurver, det er veldig riktig å investere i solceller til fjørfe for de som har noen kroner å ta av. Det finnes nå også grønne lån med ca 1 % lavere rente enn andre lån, så det er muligheter for en god ordning for investeringa.

Norsk strøm skal komme fra en miks der vannkraft er det reneste formen for strøm vi har. Solcellene produserer energi på sommeren, på et tidspunkt da vi vanligvis har overskudd av vannkraft. Jeg tror ikke solceller har lavere utslipp en vann, og at det slik sett blir et miljøvennlig alternativ. Men solceller på alle låvetak kan være med og avlaste strømnettet og i ei tid da alt skal elektrifiseres, så trenger vi nok all den strømmen vi i landbruket kan produsere.

Jeg har allerede investert i bioenergianlegg, slik at det meste av varmen kommer fra trevirke. Som et ledd i å få mer kontroll på innsatsfaktorene i produksjonen, er solceller en naturlig investering.

Landbruker'n: Hvilke forundersøkelser gjorde du?

Hanne: Snakket med andre bønder som hadde investert i solceller, og jeg snakket med kunder av de respektive firmaene som jeg fikk tilbud fra. Samt at jeg har vært på kurs om solceller i regi av Solenergiforening-

gen og informasjonsmøte med Solcellespesialisten.

Innhentet tilbud fra tre aktuelle leverandører. Valgte Norsk Sol. Den leverandøren som var mest tillitvekkende og minst selger. Bedre garantier på produkt og installasjon enn de andre leverandørene. Bruker norske montører. Jeg valte RCE HJT (mono) Hetro junction technology og Sunman (limte paneler mono).

Landbruker'n: Vurderinger mht dimensjonering, areal, effekt, etc?

Hanne: Tidligere var anbefalinga installert kWh 1/3 av årsforbruket. Men tror ikke denne regelen gjelder for fjorfehus. Har senere utvidet anlegget utover 1/3.

Landbruker'n: Erfaringer mht salg av strøm? Avtaler? Kapasitet i lokalnett?

Hanne: Du må være sikker på at tilførselskabelen inn på ditt anlegg kan ta imot overskuddsstrøm du ikke bruker sjøl. Du får ikke betalt for det du leverer ut på en kabel med for lite tverrsnitt. Noen strømløseleverandører har en god pris på den første strømmen som blir levert. Viktig å undersøke med din leverandør. På sikt vil det bli mulig å levere strømmen videre til egne målere, slik at man for eksempel kan sende strømmen fra låvetaket til pumpestasjon for vatning.

Landbruker'n: Hva bør de som vurderer solceller tenke på, og undersøke?

Hanne: Vurdere alder på taket. Når må du bytte platene? Før solcellepanelenes levetid? Snakke med naboer som har fått levert solceller. Er nok store forskjeller blant leverandører på pris og kvalitet. Har du forbruk når solcellene produserer strøm? Hvis ikke, vent med investeringa til det finnes gode bat-

teriløsninger, eller kjøp deg en Nissan Leaf som kan brukes toveis. Sørvendt og bratt takvinkel er å foretrekke.

Landbruker'n: Erfaringer så langt? I samsvar med forventningene?

Hanne: Bare gode erfaringer. Jeg hadde ingen uforutsette kostnader.

Landbruker'n: Hva med økonomi i prosjektet?

Hanne: Vil være avhengig av anleggets levetid og strømprisene. I første hele driftsår (i fjor) solgte jeg 26 % av produsert energi. Antakelig et godt år for strømsalg

Landbruker'n: Hva med levetid/avskrivning?

Hanne: Panelene er levert med 25 års effektivgaranti (92%) og 25 års produktgaranti.

Ole Morten Lier:

Ole Morten har installert solceller på taket på driftsbygningen, med til sammen 246 paneler på 475 m², som forventes å kunne gi 105 509 kWh/år.

Landbruker'n: Hva var grunnen til at du ønsket å montere solceller?

Ole Morten: Jeg synes at det er mye som tilsier at strømprisen vil holde seg på et høyere nivå, enn det vi har vært vant til. Med det som forutsetning ville investering solceller hos meg, gi god lønnsomhet og moderat til lav risiko.

Landbruker'n: Hvilke forundersøkelser gjorde du?

Ole Morten: Jeg deltok på en kursserie i regi av landbrukskontorene på Hedemarken for en 4-5 år siden, vedr. energi på gårdsnivå. Jeg fikk der en forståelse av nivået på inntjening på solceller ved «gamle» strømpriser.

Jeg mente den gangen at et slikt prosjekt ikke ville være lønnsomt nok da. Som vi alle kjenner har mye forandret seg siden den gang.

Landbruker'n: Hvilke vurderinger gjorde du vedrørende leverandør?

Ole Morten: Jeg tok opp igjen interessen for solceller i fjor vår. Jeg snakket med noen kollegaer som allerede hadde montert solcelleanlegg. Jeg fikk også gode råd og lærte mye av en saksbehandler i Innovasjon Norge. Snakket også med netteier og strømløseleverandør. (Elvia og Fjordkraft) Og så innhentet jeg tilbud i fra Energi Pluss AS på Tynset. Samlet sett fikk jeg et grundig overblikk over kostnader, risiko, inntjening og anleggsstørrelse.

Landbruker'n: Hva slags anlegg valgte du?

Ole Morten: Valgte et TrinaSolarTSM90 All-Black fra Energi Pluss AS.

Landbruker'n: Hva avgjorde dine valg?

Ole Morten: Akseptabel risiko for innvesteringen

Landbruker'n: Vurderinger vedrørende dimensjonering, areal, effekt, etc?

Ole Morten: Mitt strømførbruk og forbruksmønster ble analysert av Energi Pluss AS, basert på tall fra Elvia. Fikk så satt opp et forslag/tilbud på solcelleanlegg tilpasset mitt behov. Jeg valgte å utvide solcelleanlegget ut over eget behov, da både taket og inntakskabel hadde kapasitet.

Landbruker'n: Erfaringer mht salg av strøm? Avtaler? Kapasitet i lokalnett?

Ole Morten: Strømsalg kommer som en minuspost på strømrregninga. Lite overskuddsstrøm i de fire mørkeste vintermånedene. Som forventet.

Landbruker'n: Hva bør de som vurderer solceller tenke på, og undersøke?

Ole Morten: Det viktigste er økonomien i investeringen, og at taktekingen har lengre antatt levetid enn solcelleanlegget. Hva rentenivået og strømprisen vil være i framtida er den største usikkerheten.

Landbruker'n: Erfaringer så langt? I samsvar med forventninger?

Ole Morten: Jeg har ikke fått noen uforutsette kostnader, og gleder meg over at det ikke er noe arbeid for meg i denne produksjonen.

Landbruker'n: Økonomi i prosjektet?

Ole Morten: Solcelleanlegget hos meg ble satt i drift i november 2022. Det er derfor for tidlig å si noe om lønnsomheten på kort og lang sikt. Strømmstøtten vil også være en medvirkende faktor som spiller inn.

Frivillig registrering av solcelleanlegg på landbrukseiendommer i Ringsaker kommune

Av ØYVIND HÅLAND
Ringsaker landbrukskontor

Ringsaker landbrukskontor er opp-tatt av å kunne synliggjøre den aktiviteten som er på solcellefronten på landbrukseiendommer i kommunen. Vi har derfor laget et registrerings-skjema for de som har montert solcelleanlegg på eiendommen sin, slik at vi kan se hvilken innsats dere gårdbrukere gjør for det grønne skiftet.

Det er frivillig å registrere solcelleanleggene, men vi oppfordrer alle til å gjøre

dette slik at vi kan få en god oversikt over bidraget fra landbruket i Ringsaker.

Skjemaset finner du ved å scanne denne QR-koden med telefon eller nettbrett:

Solcelleregistrering,
Ringsaker kommune

Kantvegetasjon langs vassdrag

Av **ARILD B. WENNERSGAARD**
Hedmarken landbrukskontor

Kantvegetasjonen langs vassdrag er som livsnerver i kulturlandskapet. Sammen med selve vassdraget danner kantvegetasjonen et leveområde og et økosystem for et mangfold av levende vesener som fisk, insekter, fugler og mindre pattedyr.

Her finner man forskjellige urter, gras, busker og trær med ulike krav til fuktighet og lys. Denne variasjonen gir leveområder for et mylder av dyr og planter. Langs våre vassdrag kan faktisk tettheten av fuglereir være like stor som i en tropisk regnskog (Husby 2012).

Mange av insektene har sine livsstadier både i vann og på land. Disse artene trenger en kantvegetasjon for å finne skjul og føde, men samtidig også skygge og vern. Skyggevirkingen er viktig for at ikke vannet blir for varmt om sommeren, noe som også vil dempe oppblomstring av alger. Skygge bidrar til gode gyteplasser for fisk.

I vårt område med mye jordbruk og store åpne flater, er eksisterende skogområder ofte små og fragmenterte. En godt utviklet kantvegetasjon langs elver og bekker blir derfor viktige levesteder og fluktkorridorer for større pattedyr som elg, rådyr, rev og grevling.

Samtidig har kantvegetasjonen en viktig estetisk funksjon som element i landskapsbil-

de, men også en klimatisk funksjon som vindskjerm.

Skjøtsel

Vannressursloven er den juridiske innretningen som regulerer og beskytter kantsoner langs våre vassdrag med år-sikker vannføring. Med år-sikker vannføring menes den vannføring som med middeltemperatur over frysepunktet ikke tørker ut av naturlige årsaker oftere enn hvert tiende år i gjennomsnitt. (Lovens definisjon av år-sikker vannføring § 3.)

Grunneier har etter loven plikt til å opprettholde tilstrekkelig kantvegetasjon langs sine vassdrag med år-sikker vannføring. Kravet om at det skal være en vegetasjonssone på minst 2 meter som ikke skal jordarbeides for å få produksjonstilskudd, fritar ikke grunneier fra kravet om at det skal opprettholdes et naturlig vegetasjonsbelte. Det er derfor ikke tillatt etter vannressursloven § 11 å hogge en kantsone for deretter å så gras som kan høstes, selv om dette kan gi rett til produksjonstilskudd.

Kravet om opprettholdelse av kantvegetasjonen er imidlertid ikke til hinder for at kantvegetasjonen kan høstes/skjøttes ved selektiv hogst. Forutsetningen er at tiltaket ikke øker avrenningen til vassdraget eller medfører en endring i livsvilkår for planter og dyr. Det er viktig å merke seg at det er den økologiske funksjonen til kantsonen som ikke skal endres.

Store ustabile grantrær som er utsatt for vindfall og som kan føre til oppdemming og

Foto Arild B. Wenersgaard

erosjon kan for eksempel være hensiktsmessig å fjerne.

Søknadspiktig tiltak

Dersom man ønsker å fjerne kantvegetasjonen helt eller delvis, og dette vil forringe kantsonens økologiske funksjon, så vil dette være et søknadspiktig tiltak, dvs. **søknad om dispensasjon for å fjerne kantvegetasjon**. Det er utarbeidet et eget søknadsskjema som sendes til Statsforvalteren i Innlandet. Skjemaset finnes hos **Statsforvalteren.no**.

Kantsoner i kulturlandskapet

Av **GERD LODDEN SOLBERG**
Av **HANNE ØSTBY VELURE**
Ringsaker landbrukskontor

Kantsoner i kulturlandskapet har fått nytt fokus. For areal du drifter mottar du areal- og kulturlandskapstilskudd. Formålet med areal- og kulturlandskapstilskuddet er å bidra til å skjøtte, vedlikeholde og utvikle kulturlandskapet gjennom aktiv drift jf. Jordbruksavtalen. Det forutsettes at dette gjøres på en god måte.

Skjøtsel av åkerkanter langs jorder, bekker

og vassdrag skal tilrettelegges for et biologisk mangfold, samtidig som det skal øke lys-tilgangen til den dyrka jorda, og gi gode forhold til planteproduksjonen. Grenselinjer mellom eiendommer og skifter i jordbrukets kulturlandskapet er ofte smale belter med trær og busker. Disse vegetasjonssonene fungerer som korridorer for vilt og er viktige leveområder for fugler og insekter. Vegetasjonssonene har også betydning for lokalklimaet som effektive vindbremsere, men gir også en visuell effekt for romfølelse i landskapet.

Ved rydding og skjøtsel av slike åkerkanter bør det prioriteres å velge låge busker i kom-

binasjon med større enkeltrær som skaper skygge. Sett gjerne igjen treslag som rogn og selje for å legge til rette for økt mangfold av fugler og insekter. Bredde og form på sonene må vurderes i henhold til ønska effekt som vindbrems, lystilgang, estetiske hensyn, biologisk mangfold m.m. For åkerkanter som grenser mot skog anbefales det skjøtselstiltak på minimum 10 meter bredde slik at det oppnås en god sjiktdeling.

Dersom du gjør inngrep i kulturlandskapet,

Fortsettelse nederst på neste side

Ny norsk PEFC skogstandard

Av **MORTEN HAUGRUD**
Pefc Norge

All norsk skog er i praksis sertifisert etter PEFC. Fra 1. mars 2023 gjelder ny Norsk PEFC Skogstandard med historisk bred deltakelse bak seg. I den nye skogstanden blir det økt vekt på framtidsskogen sammen med skjerpa krav for å sikre artsmangfoldet og friluftslivet lokalt.

Bak ny Norsk PEFC Skogstandard er det historisk bred deltagelse med 15 organisasjoner som omfatter skogeier-, industri-, arbeidstaker-, likestilling-, klima-, natur- og friluftslivsinteresser. I tillegg har forskere og direktører både på miljø- og næringsiden bidratt til arbeidet.

Mange krav handler om å ta vare på artsmangfoldet

Skogen er landjordas mest artsrike økosystem. Mange av kravene i skogstanden handler derfor om å ta vare på og utvikle livsmiljøene for alle planter og dyr, spesielt sjeldne og trua arter. Viktigste tiltak og endringer i Norsk PEFC Skogstandard på dette er:

- Alle skogeiendommer over 1500 dekar skal sette av 5% til biologisk viktig områder.
- Kartfesting av nøkkelbiotoper vil omfatte alle eiendommer over 50 dekar (mot tidligere 100 dekar).
- Kantsoner til vann og vassdrag bredere enn 1 meter eller med årssikker vannføring skal ha en fullverdig kantsone og normalt stå urørt.
- Særskilte hensyn til fugl er utvidet for store tiurleiker, reirplasser for rovfugl og fugl i hekketiden.

Foto: PEFC Norge

- Gjensetting av livsløpstrær og døde trær videreføres med noen presiseringer.

Økt hensyn til friluftsliv og mål om mer lukket hogst

Skogen er også viktig arena for friluftsliv og naturopplevelser. Med den nye standarden skal friluftslivsinteressene tillegges særlig vekt i viktige friluftslivsområder blant annet ved valg av hogstform og flatestørrelse. Dette kan leses i sammenheng med tydeligere mål om å øke andelen lukkede hogster og småflatehogster i skoglandskapet.

Aktivt skogbruk med økt fokus på framtidsskogen

Ett av viktigste tiltak for å gjøre skogen mer robust og livskraftig er å pleie skogen tidlig

nok. Derfor er det i ny PEFC Skogstandard presisert at ungskogpleie alltid skal vurderes og ungskogfelt følges opp. For øvrig videreføres alle viktige tiltak i et aktivt skogbruk selv om noen krav blir mer spesifisert. Det gjelder blant annet markberedning, gjødsling og bruk av utenlandske treslag.

Den nye skogstanden gjelder fra 1. mars 2023 med ett år overgangstid. Skogeiere som ønsker å hogge selv må oppdatere sin kompetanse gjennom Skogkurs.

Les mer om Norsk PEFC Skogstandard her <https://pefc.no/vare-standarder/norsk-pefc-skogstandard>

Fortsettelse fra forrige side

som forringer det, skal tilskuddet avkortes etter § 4. Med kulturlandskapet menes landskapsbilde, mangfold i naturen og kulturhistoriske verdier.

Eksempler på inngrep kan være:

- Oppdyrking av skogbryn, kantsoner og andre restareal mot innmark
- Fjerning av åkerholmer, steingjerder og gamle rydningsrøyser
- Oppdyrking eller fjerning av ferdelsårer
- Tiltak i utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven som ikke er i tråd med godkjent tiltaksplan

- Planering av jordbruksareal
- Kanalisering og lukking av elver, bekker og grøfter
- Sprøyting av kantvegetasjon og åkerholmer, med mindre dette er et ledd i skjøtsel- en av kulturlandskapet.

Normal skjøtsel regnes ikke som inngrep. **Fjerning av all vegetasjon, vurderes i utgangspunktet ikke som normal skjøtsel.** Det er mulig å søke kommunen om å forhåndsgodkjenne inngrep.

I §4 i forskrift om produksjons- og avløsertilskudd står det «*Tilskuddet skal avkortes der-*

som det på, eller i tilknytning til arealet foretaket disponerer foretas inngrep som forringer kulturlandskapet». Regelen er ny fra oktober 2021, og Statsforvalteren har pålagt kommunen å håndheve regelen.

Landbrukskontoret i Ringsaker har satt i gang prosjekt med fokus på skjøtsel av kantsoner og biologisk mangfold, for å bevisstgjøre og øke kunnskapen om det biologiske mangfoldet på garden. Vi har valgt ut to områder i første omgang; ett i Furnes og ett på Nes. Områdene utvides etter behov. Dersom du er interessert i å være med i et slikt prosjekt, ta kontakt med landbrukskontoret.

SMIL- tilskudd til hydrotekniske tiltak

Av **ANE WORMDAL LUND**
Hedmarken landbrukskontor

På grunn av større nedbørintensitet de siste årene ser vi at avrenning av overflatevann kan skape store utfordringer. En annen utfordring er at en del mindre bekker som ble lukket i tidsrommet 1960-1980, oppleves nå som underdimensjonert i tillegg til å ha behov for en generell utbedring. Hydrotekniske tiltak som trenger utbedring utover vanlig grøfting kan du søke tilskudd på gjennom ordningen Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL). Noen eksempler på dette:

- Forbedring av inntak og nedløpsanlegg i lukket system.
- Sikring av rørutløp og tiltak mot jorderosjon i åpne bekker og kanaler.
- Gjenåpning og senkning av bekker og kanaler for å kunne ta unna store vannmengder ved store nedbørmengder.
- Etablering av avskjæringsgrøfter og kumdammer.

Tiltaket det søkes om skal ha en erosjons-

Foto: Arild B. Wennergard

dempende effekt for å være berettiget tilskudd, men søknader med forebyggende tiltak vil også bli vurdert. Tiltaket må gjennomføres på jordbruksarealer som du eier eller leier (med tillatelse fra eier). Eiere som selv ikke driver jorda kan også søke tilskudd innen SMIL-ordningen.

Planlegg tidlig, da det som regel kun gis tilskudd dersom tiltaket ikke er påbegynt når søknaden sendes inn. Et tilskudd til hydro-

tekniske tiltak vil som regel være på 30 % av godkjent kostnadsoverslag. Har du spørsmål om aktuelle tiltak eller søknaden generelt så er det bare å ta kontakt med landbrukskontoret.

Søknadsfrist er 15. april.

Vi tar allikevel imot og behandler søknader hele året dersom vi har midler igjen etter søknadsfrist. Ta gjerne kontakt med oss!

FURNES ALMENNING

En foretrukken leverandør av trelast og byggevarer til landbruket.

- Meget stort utvalg i trelast – standardlengder på 5m.
- Stort utvalg av innvendig paneler.
- Hvitgrunnet og ubehandlet utvendig kledning på lager.
- Profiler og av stål til høvling av utgatte panel/ listverkprofiler.
- Listverk, malt og ubehandlet på lager
- Godt utvalg av gjerdebord i skurlast 5 m lengder.
- Impregnerte gjerdestolper. Flere varianter på lager.
- Gjerdehon 5 m lgd.
- 30 % rabatt til landbruket på veil prislister. Gjelder ikke kampanjepriser.
- Faste kjøreruter Ringsaker, Hamar, Stange og Løten

Se vår hjemmeside: www.furnesalmenning.no

Tlf 62 33 17 80 – firmapost@furnesalmenning.no

Åpningstider: Mandag – Fredag 07 – 16. Lørdag stengt.

DU RINGER – VI BRINGER.

Endringer i miljøtilskudd (RMP) for miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel og biorest

Av **MARI HULLEBERG**
Hedmarken landbrukskontor

Av **ØYVIND HÅLAND**
Ringsaker landbrukskontor

Ny forskrift for regionalt miljøtilskudd (RMP) har vært ute på høring, med høringsfrist 15.mars. Det vil bli sendt ut informasjon når forskriften er endelig fastsatt.

Vi ønsker her å informere om de ulike tilskuddene knyttet til miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel og biorest. Alle de fire tilskuddsordningene (se 1 – 4 under) gjelder både husdyrgjødsel og biorest.

OBS! Endring av tiltaket «Spredning av husdyrgjødsel med rask nedmolding»

Tiltaket «Spredning av husdyrgjødsel med rask nedmolding» var tidligere et eget tiltak i RMP-ordningen. Fra 2023 blir dette tiltaket lagt inn under «Spredning av all husdyrgjødsel om våren og eller i vekstsesongen». Dette innebærer at hvis man ønsker tilskudd for spredning av husdyrgjødsel med bredspredning og rask nedmolding, gjelder reglene beskrevet under punkt 1.

Gjeldende tiltak fra og med 2023:

1. Spredning av all husdyrgjødsel om våren og eller i vekstsesongen (§18)

Dette tiltaket er endret fra å omfatte kun bredspredning på etablert eng, til også å inkludere voksende kultur (planter som allerede er godt etablert ved spredning) og bredspredning i åpen åker med rask nedmolding innen 2 timer.

Du får tilskudd per dekar der det er spredd husdyrgjødsel. NB: Du kan bare få tilskudd etter dette tiltaket hvis all husdyrgjødsel som foretaket disponerer spres om våren eller i vekstsesongen.

«**All husdyrgjødsel som foretaket disponerer**» er den gjødsel som foretaket bruker på det jordbruksarealet foretaket disponerer, og denne skal spres om våren eller i vekstsesongen. Dette inkluderer biorest og evt. gjødsel som mottas fra andre foretak. Husdyrgjødsel som avhendes ved levering til biogassanlegg eller til annet foretak regnes ikke som disponert av foretaket.

(Instruks for regionale miljøtilskudd i 2023-2026, Landbruksdirektoratet)

Ved spredning av husdyrgjødsel med bredspredning spres gjødsel ut i lufta. Dette medfører fare for fordamping og tap av næringsstoffer som gir unødig risiko for forurensning og lukt. Ved å sette krav om at all husdyrgjødsel foretaket disponerer spres om våren eller i vekstsesongen, vil man oppnå at husdyrgjødsel blir spredd på mest mulig gunstig tidspunkt. Dette er viktig for å få best mulig opptak av næringsstoffene i avlingene, og redusere forurensning av vann og utslipp til luft. (L.dir.)

Tiltaksklassene for tiltaket «Spredning av all husdyrgjødsel om våren og eller i vekstsesongen» blir:

- Spredning i voksende kultur.
- Nedmolding innen 2 timer i åpen åker.

Foto: Pixabay.com.

Bredspredning av tørrgjødsel i voksende kultur.

Foto: Pixabay.com.

Bredspredning av bløtgjødsel i åpen åker. Her må gjødsel moldes ned innen 2 timer.

2. Nedlegging av husdyrgjødsel (§19)

Hvis du spres husdyrgjødsel eller biorest med *nedleggingsutstyr* kan du få tilskudd per dekar. Utstyr for nedlegging av gjødsel, legger gjødsel direkte ned på bakken. På denne måten motvirker man tapet av ammoniakk til luft.

Tiltaksklassene for tiltaket blir:

- Nedlegging i voksende kultur.
- Nedlegging og nedmolding innen 2 timer i åpen åker.

Foto: Pål H. Dobloug Maskin AS

Nedlegging av husdyrgjødsel på åpen åker. Her må gjødsel moldes ned innen 2 timer.

OBS! Sprer du gjødsla i åpen åker er det viktig å huske på at den må moldes ned innen det har gått 2 timer. Rekker du ikke dette for hele skiftet, kan du søke om tiltaket for det området du rakk molde ned innen fristen.

3. Nedfelling av husdyrgjødsel (§20)

Hvis du sprer husdyrgjødsel eller biorest med nedfellingsutstyr kan du få tilskudd per dekar. Utstyr for nedfelling av husdyrgjødsel plasserer gjødsla direkte i jordsmonnet, og gjødsla kommer svært lite i kontakt med lufta. Ammoniakktafet til luft blir derfor mindre enn ved nedlegging. For å få tilskudd til nedfelling må man ha brukt spesialutstyr for dette.

Tiltaksklasser for tiltaket blir:

- Nedfelling i voksende kultur.
- Nedfelling i åpen åker.

Nedfelling i åpen åker.

4. Spredning av husdyrgjødsel med tilførselslange (§21)

Dette er et tilleggstiltak til de tre spredemetodene «spredning av all husdyrgjødsel om våren og eller i vekstsesongen», «nedlegging av husdyrgjødsel» og «nedfelling av husdyrgjødsel», for de som benytter seg av tilførselslanger når husdyrgjødsel spres. I RMP - kartet må en av de andre spredemetodene tegnes først, før du kan tegne inn dette tiltaket. Det går ikke an å søke på dette tiltaket alene.

Nedfelling i voksende kultur med tilførselslange.

Foto: Lars Hulleberg.

Foto: Lars Hulleberg.

Bildene viser eksempler på kombinasjoner: Spredestytret (stripespredner) som er brukt på bilde kvalifiserer til å søke tiltaket «nedlegging av husdyrgjødsel» og «spredning av husdyrgjødsel med tilførselslange».

Felles for alle spredetiltak:

- Arealet det gis tilskudd for skal høstes eller beites etter siste spredning i søknadsåret. (Det vil si at du ikke kan spre husdyrgjødsel på samme areal på høsten eller før høstkorn.) OBS! For tiltaket «spredning av all husdyrgjødsel om våren og eller i vekstsesongen» kan man ikke spre noe husdyrgjødsel etter siste høsting på noe areal som foretaket disponerer.
- Du må ha dokumentasjon i form av skiftenoteringer som viser sprededato, tidspunkt for nedmolding og gjødselmengde spredd per dekar. Gjør gode notater!
- Det skal minimum spres 5 kg total-Nitrogen i husdyrgjødsel per dekar. Det er en maksbegrensning på 17 kg total-Nitrogen i husdyrgjødsel per dekar.

Hvis du lurer på noe, ta kontakt med landbrukskontoret før du søker!

Investeringsstilskudd- tradisjonelt landbruk 2023

Av **GERD LODDEN SOLBERG**
Ringsaker landbrukskontor

Jordbruksoppkjøret i 2022 ble det avtalt en betydelig øking (30 %) i investeringsmidlene for jordbruket. Fra 2023 har maksimal presentsats for investeringsstøtte økt fra 35 til 40 prosent av godkjent kostnadsoverslag. Samtidig har det øvre kronebeløp økt fra 2 millioner kroner til 3,5 millioner kroner. Det kan i tillegg gis et ekstra tilskudd for bygg i tre for å stimulere til valg av klima- og miljøvennlige byggematerialer.

Investeringsmidlene skal gå til prosjekt som er et større løft for gården, og som bidrar positivt til drifts lønnsomhet. Videre skal midlene være med på å opprettholde produksjonsarealer og gi økt matproduksjonen der det er markedspotensial. Dyrevelferd, miljø- og klimagevinst vektlegges.

Utmåling av støtte vurderes ut i fra det enkelte prosjekt, hvor blant annet lønnsomhet, soliditet og behov for risikoavlastning legges til grunn. Det må også være et godt samsvar mellom gårdens ressursgrunnlag (eid/leid) og produksjon.

Søknader behandles fortløpende etter prioritert rekkefølge. Det betyr at lågere prioriterte saker må forvente lengre saksbehandlingstid.

Landbrukskontoret er behjelpelig i søknadsprosessen. Ta gjerne kontakt når du planlegger investeringer på gården din.

For tradisjonelt landbruk er det som tidligere, en i prioritert rekkefølge med hensyn til produksjoner:

- 1a)** Grovfôrbaserte husdyrproduksjoner
Melkeproduksjon. Omlegging fra bås til løsdriftsfjøs med inntil 30 årskyr skal særskilt prioriteres.
Ammeku, sau og geit. For produksjoner med markedsdekning gis moderniseringstiltak prioritert foran kapasitetsutvidelser.
- 1b)** All økologisk produksjon forutsatt marked*)
- 2)** Planteproduksjon for salg.
Varige investeringer innen grønnsaker, frukt og bær.
Lager og tørkeanlegg til korn.
- 3)** Kraftfôrbaserte husdyrproduksjoner. Prosjekter med formål om å bedre dyrevelferden prioriteres*)

*) Det gis ikke tilskudd til utvidelser eller nyetablering for konsumegg. Det er åpnet opp for utvidelse inntil konsesjonsgrense for svin, men ikke nyetablering. For kylling og kalkun kreves avtaler.

Midler til ressursavklaring

Målet med ordningen er å gi midler til ressursavklaring i forbindelse med investeringsprosjekt, og bidra til flere økonomisk bærekraftige prosjekt. Målgruppa er små og mellomstore bruk som står foran større veivalg om investeringer innen tradisjonelt landbruk, for eksempel bruk som må tilpasse seg løsdrift. Det kan innvilges inntil kr 100.000.

Bygdenæring

Innen bygdenæring/tilleggsnæring er det et ønske om å stimulere til nyskapende og gode prosjekter. Det er derfor ingen tydelig prioritering av midler til landbruksbaserte tilleggsnæringer. Det er imidlertid nasjonal oppmerksomhet og forventninger innen områdene **lokalmat, landbruksbasert reiseliv, og «Inn på Tunet»**.

For markedshager/småskala grøntproduksjon er de øremerkede midlene opphørt, men prosjekter kan støttes med tilskudd til ideavklaring og etablering, bedriftsutvikling og investering.

Fornybar energi i landbruket

I 2023 er tilskuddsrammen på 162 millioner kroner til fornybar energi og teknologi i landbruket. Innovasjon Norge har mottatt et så stort antall søknader for 2023 at det ikke lenger er ledige tilskuddsrammer. IN har derfor stengt for mottak av nye søknader, og videre sagt at mindre solcelleanlegg ikke vil bli prioritert.

Det kommer nye muligheter! Bruk derfor tida til å klargjøre en søknaden for ditt prosjekt slik at den kan sendes inn så snart IN åpner for å ta imot nye søknader.

Tilskudd til drenering av jordbruksjord

Av **OLE FREDRIK DÆHLI**
Ringsaker landbrukskontor

Godt drenert jord er en forutsetning for å øke produktiviteten og øke matproduksjonen i årene fremover og er i samsvar med regjeringens målsetting. Slik drenering bidrar positivt til miljøet gjennom å redusere faren for tap av jord og næringsstoffer til vassdragene og danner grunnlag for økt avling. Jord som er godt drenert slipper dessuten ut

mindre av den sterke drivhusgassen lystgass enn vannmettet jord.

- Tilskuddet er kr 2.500,- per dekar for systematisk grøfting, profilering og omgravning
- Ved usystematisk grøfting er tilskuddet kr 38,- per løpemeter grøft oppad begrenset til kr 2.500,- per dekar
- Det er ingen søknadsfrist
- Det søkes i Altinn (kan ta imot søknad på papir på fastsatt søknadsskjema)
- Planlagte grøfter tegnes inn på kart som viser grøfteplanen

- Beskrivelse av tiltaket med miljømessig virkning
- Eier eller leier av jordbruksarealer kan søke
- Dersom en leier flere jordbruksseidommer, blir det en søknad for hver eiendom en ønsker å søke dreneringsstilskudd til
- Arbeidet kan ikke settes i gang før tilskuddet er innvilget
- Det innvilges 3 års arbeidsfrist som det ikke gis utsettelse på
- Når tiltaket er ferdigstilt sendes anmodning om sluttutbetaling i altinn. Oppdatert grøftekart og kopi av bilag i tiltaket vedlegges

Tilskuddsmidler til skogkultur på Hedmarken i 2023

Av **FINN SØNSTEBY**

Ringsaker landbrukskontor

Av **KARL OWREN**

Hedmarken landbrukskontor

Ringsaker

I 2023 gis tilskudd til:

Markberedning; inntil 25 %, ungskogpleie; inntil 35 % og stammekvisting; inntil 35 %. Stammekvisting gjelder bjørk. Ungskogpleie prioriteres foran markberedning.

Hamar, Løten og Stange

I 2023 gis det tilskudd til:

Ungskogpleie inntil 30 % og maksimalt kr 210 pr dekar.

Markberedning inntil 30 % og maksimalt kr 210 pr dekar.

Ungskogpleie prioriteres foran markberedning og maksimum tilskudd pr tiltak pr eien- dom kr 75.000, hvis bevilgete NMSK-midler ikke strekker til.

Alle 4 kommuner

Det forutsettes at kostnadene er forsvarlige i forhold til utførte tiltak og effekten av dette. Midlene som kommunen disponerer til dette formålet er begrenset og tilskudd vil bli tildelt så lenge det er tilgjengelige midler.

Søknadsfrist; Løpende, inntil 30. november.

Andre tilskuddsordninger 2023

Tilskudd til nyplanting

- klimatilskudd (tettere planting)

Det gis 60 % tilskudd på inntil 50 planter pr dekar utover et fastsatt bonitetsavhengig minimumstall.

Det søkes elektronisk via Altinn eller på papirskjema LDIR 909 – Søknad om tilskudd til skogkultur.

Søknadsfrist vårplantning er 1. september og høstplantning 25. november.

Tilskudd til suppleringsplanting – klimatilskudd

Det gis 40 % tilskudd til suppleringsplanting. Det søkes elektronisk via Altinn eller på papirskjema LDIR 909 – Søknad om tilskudd til skogkultur.

Søknadsfrist vårplanting 1. september og høstplantning 25. november.

Tilskudd til gjødsling i skog – klimatilskudd

Det gis inntil 50 % tilskudd til skogsgjødsling.

Det søkes elektronisk via Altinn eller på papirskjema LDIR 910 – Søknad om tilskudd til gjødsling.

Søknadsfrist 15. september.

Kantsoner i skog

Av **BERNT BJØRNSTAD**

Skogkurs

En kantsoner i skog er arealet i overgangen til andre naturtyper som vann, elver, bekker, myrer og innmark. I overkant av 6 % av produktivt skogareal i Norge ligger innenfor en kantsoner med 10 meter bredde langs vann, bekk (bredere enn 1 m) eller myr. Dette arealet tilsvarer 4,5 millioner dekar.

Kantvegetasjon har stor betydning for økosystemet i og langs vassdrag og kan bidra til å redusere erosjon. Betydningen av kantvegetasjon gjenspeiles også i et omfattende regelverk som setter rammer for hva som er lov å gjøre.

Norsk PEFC Skogstandard har et eget kravpunkt for vannbeskyttelse, der det beskrives hvordan kantsonens økologiske funksjon legger premisser for eventuell skogbehandling.

Kantsonens økologiske funksjon består av følgende:

- bevare biologisk mangfold
- fungere som et kjemisk filter for å sikre vannkvalitet
- fungere som et fysisk filter for eroderte masser
- stabilisere overgangen mellom skog og vann
- gi skygge for å dempe temperaturvariasjoner i vann
- gjennom vegetasjon bidra til skjulesteder, gytemuligheter og næringstilgang til arter som lever i vann
- virke flomdempende
- fungere som viltkorridor
- fungere som en visuell opplevelsesverdi

Krav om kantsoner gjelder langs vann, elver og bekker med års sikker vannføring, eller bredere enn en meter. Utgangspunktet for en kantsoner er at den skal stå urørt.

Ensikket, ustabil granskog i kantsoner kan hogges med sikte på å etablere skog med bedre stabilitet, sjiktning og naturlig treslagsfordeling. I slike tilfeller er målet å på sikt skape ei kantsoner med bedre økologisk funksjon. Slik hogst skal dokumenteres, og det skal søkes dispensasjon der det er krav om dette etter lovverket.

Illustrasjon: Skogkurs

Tid for å sjekke plantefeltene i skogen

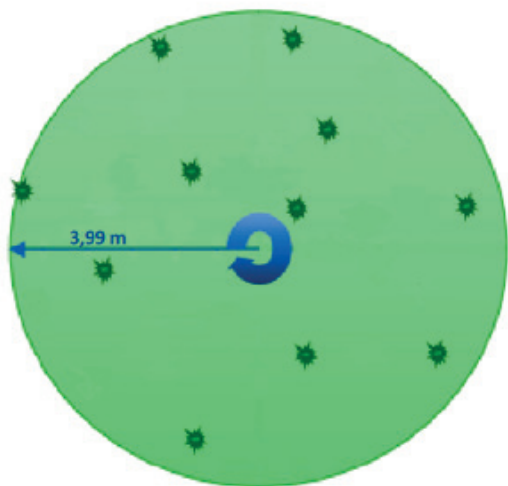
Av ANNE AULIE
Statsforvalteren i Innlandet

Har du plantet skog i løpet av de siste årene? Da er det på tide å ta seg en tur ut og sjekke tilstanden til plantene nå. Og med dette får du også anledning til å ta deg en hyggelig søndagstur ute i skogen.

Å sjekke plantefelter bør gjøres tidlig om våren, før konkurrerende vegetasjon slår opp på feltet og gjør det umulig å få øye på skogplantene. Med andre ord bør du passe på å ta turen ut før våronna.

Dessverre er det mange foryngelsesfelter i skog som opplever stor avgang av planter, og derfor er det viktig å få en oversikt over om tilstrekkelig mange planter har overlevd, eller om det er behov for suppleringsplanting for å få til god nok tetthet i framtidsskogen. For å finne ut av dette bør du telle plantetetthet på feltet. Her får du framgangsmåten:

Du trenger ei stang med lengde 3,99 meter (denne kan du fint lage til selv). Inne på plantefeltet stiller du deg opp på en plass som er ganske representativ for feltet, og svinger stanga en runde rundt deg selv, mens du teller de plantene som kommer innfor sirkelen. Arealet av sirkelen du har telt planter på er 50 m², så du må gange opp plantetallet du fant med 20 for å finne plantetetthet per dekar. Hvis du for eksempel finner 10 planter innenfor sirkelen, vil det si at plantetettheten er 200 planter/dekar. Se illustrasjon under.

Figur 1: Illustrasjon av metode for plantetelling med 3,99 meters stang. I dette tilfellet er det 11 planter innenfor sirkelen, og plantetettheten blir da 220 planter/dekar.

For å få et godt inntrykk av plantetettheten på feltet bør du rusle litt rundt på feltet, og gjerne gjøre flere tellinger på ulike plasser. Slik får du inntrykk av om plantetettheten er jevn over hele feltet, eller om deler av feltet kan ha hatt større avgang.

Men hvordan skal du vurdere hva som er riktig plantetetthet på plantefeltet ditt? Dette vil være mest naturlig å se opp mot hva slags tetthet som ble brukt ved planting. Har du digital skogbruksplan kan du gå inn på det aktuelle bestandet og sjekke hvilken plantetetthet

Foto: Carl Olav Holen

som ble brukt ved utplantning. Eller du kan finne fram igjen plantefakturaen og se det der.

Hvis du finner ut at det har vært en stor avgang av planter, bør du bestille suppleringsplanting så fort som mulig. Da kan det være greit å vite at det gis inntil 40 % tilskudd til suppleringsplanting hvis plantingens gjøres slik at plantetettheten på feltet etter suppleringsplanter opp på følgende nivå:

Bonitet	Minimum plantetall per daa
23 og høyere	220
20	200
17	180
14	160
11	130
8	100

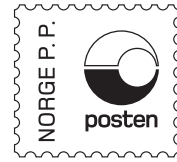
Tabell 1: Krav til minimum planteantall for å få tilskudd til suppleringsplanting.

Du kan lese mer om ordningen med tilskudd til suppleringsplanting på Landbruksdirektoratets nettsider. Du kan også kontakte Landbrukskontoret for veiledning.

SØKNADSFRISTER 2023

Dato: Søknadsfrist for:

- Løpende** Investeringsmidler fra Innovasjon Norge tradisjonelt landbruks- og tilleggsnæring. Lån. Vekstfinansiering innen mat, reiseliv, og Inn på tunet. Bedriftsnettverk for landbruket.
- Løpende** Fornybar energi. På grunn av begrenset pott og mange søkere er midler til fornybar energi i landbruket brukt opp for 2023, og Innovasjon Norge har foreløpig stengt for mottak av nye søknader i denne ordningen. Vær klar til å søke på ditt tiltak når søknadsportalen åpner igjen. (Innovasjon Norge)
- Løpende** Tilskudd til avløsning v/sykdom mv. - frist 12 mnd. etter siste tilskuddsberettigede dag (Kommunen)
- Løpende** Tilskudd til drenering av jordbruksjord (Kommunen)
- Løpende** Tilskudd til skogsbilveger (Kommunen)
- 10. feb.** Midler til tapseforebyggende tiltak mot rovviltskader og konfliktdempende tiltak. (Statsforvalteren)
- 1. mars** Tilskudd til tiltak i beiteområder (for beitelag og enkeltpersonforetak) (Kommunen)
- 15. mars** Produksjonstilskudd del 1. Husdyrtilskudd. Husk gjødslingsplan og plantevernjournal i vekstsesongen! (Kommunen)
- 15. apr.** SMIL (spesielle miljøtiltak i jordbruket) (Kommunen)
- 15. apr.** UKL-midler, Helgøya Utvalgte Kulturlandskap (Kommunen)
- 1. sept.** Klimatiltak i skog – tettere planting ved nyplanting og suppleringsplanting – vår (Kommunen)
- 15. sept.** Klimatiltak i skog – gjødsling av skog (Kommunen)
- 15. okt.** Regionalt miljøtilskudd (RMP) Tilskudd til generelle miljøtiltak herunder tilskudd til ingen jordarbeiding om høsten, grassoner langs vassdrag og i vannveier, miljøvennlig spredning av husdyrgjødsel (Kommunen)
- 15. okt.** Produksjonstilskudd del 2. Husdyr, areal og vekster, dyr på beite og avløsertilskudd. (Kommunen)
- 31. okt.** Tilskudd ved produksjonssvikt og Tilskudd ved svikt i honningproduksjon. Landbrukskontoret må varsle straks du i vekstsesongen blir klar over at skade har skjedd eller kan oppstå (Kommunen)
- 1. nov.** Erstatning for tap av husdyr og tamrein til rovvilt (Statsforvalteren)
- 15. nov.** Tilskudd til organisert beitebruk (for beitelag) (Kommunen)
- 25. nov.** Klimatiltak i skog – tettere planting ved nyplanting og suppleringsplanting - høst (Kommunen)
- 30. nov.** Tilskudd til nærings- og miljøtiltak i skogbruket (NMSK), herunder ungsogpleie (Kommunen)
- 31. des.** Erstatning for katastrofetap i husdyrhold for tap av sau på beite (Kommunen)
Varsle Landbrukskontoret så raskt som mulig.
- 2024** 10. januar 2024 er siste frist for å etterregistrere opplysninger om avløserutgifter, distriktstilskudd for frukt, bær og veksthusgrønnsaker, tilskudd til dyr på utmarksbeite, dyr solgt som livdyr (kylling, kalkun), for 2023.

Returadresse:
Landbrukskontoret i Ringsaker
Postboks 14, 2360 Rudshøgda

Hva handler det om?

Det handler om kraftfôr produksjon med kvalitet i alle ledd, innovasjon, lokal kunnskap, stort utvalg av såkorn, gjødsel, plantevern og alt bonden ellers trenger av driftsmidler.

Det handler om at alle dyr skal behandles med respekt. At fôret vi gir dyrene skal være næringsrikt og smakfullt.

Det handler om å ha de beste fagrådgiverne i markedet.

Det handler om å øke norskandelen i kraftfôret vårt.

Det handler om å engasjere seg aktivt i bondens hverdag. Norgesfôr-kjeden er sammen for bondens beste!

Det handler om å etterleve vår visjon – Alltid der for deg - hver eneste dag – hele året!

Og sist – men ikke minst – det handler om mennesker og verdens viktigste yrke:

Det handler om produksjon av mat!

Ta gjerne kontakt
62 35 15 00